DSP

Besteding van Middelen voor Onderzoeksjournalistiek

Periode 2018-2024

Auteurs: Mensje van Puffelen, Yan Crabbendam en Annelies van der Horst

Colofon
Juli 2026

Yan Crabbendam
ycrabbendam@dsp-groep.nl

Mensje van Puffelen
mvanpuffelen@dsp-groep.nl

Annelies van der Horst advies | strategie | begeleiding | coaching

Met medewerking van Carmen Kistemaker en Thur Stadelmaier

Inhoudsopgave

Samenvatting **2**

1. Inleiding **4**

1.1 Achtergrond van het onderzoek 4
1.2 Doel van het onderzoek 4
1.3 Onderzoeksvragen 5
1.4 Leeswijzer 5

2. Reconstructie beleidslogica **9**

2.1 Doelen OCW 9
2.2 Uitvoering door fondsen 10

3. Ontwikkeling regelingen **15**

4. Verdeling middelen onderzoeksjournalistiek 2018 – 2024 ..... **20**

4.1 Totale middelen onderzoeksjournalistiek en beheerlasten - Fonds BJP 21
4.2 Totale middelen onderzoeksjournalistiek en beheerlasten - SvdJ 21

5. Effecten **26**

5.1 Output 26
5.2 Outcome en impact 29

6. Conclusies en aanbevelingen **36**

6.1 Conclusies 36
6.2 Doeltreffendheid en doelmatigheid 39
6.3 Aanbevelingen 41

Bijlage 1 Methodes en verantwoording **45**

Bijlage 2 Bronnen documentanalyse **49**

Samenvatting

Aanleiding en doel van de evaluatie
Het ministerie van OCW stelt sinds 2018 structureel middelen beschikbaar voor de versterking van onderzoeksjournalistiek in Nederland. Aanleiding hiervoor was de constatering dat onderzoeksjournalistiek onder druk staat door marktfalen, afnemende redactionele capaciteit, kwetsbaarheid van lokale en regionale journalistiek en beperkte tijd en middelen voor diepgravend onderzoek. De middelen zijn verdeeld via twee fondsen: het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (Fonds BJP), dat vooral individuele journalisten en journalistieke producties ondersteunt, en het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ), dat zich vooral richt op journalistieke organisaties, samenwerking en infrastructuur. Deze evaluatie onderzoekt in hoeverre de middelen in de periode 2018–2024 doeltreffend en doelmatig zijn besteed.

Effecten voor journalisten
De evaluatie laat zien dat de middelen in belangrijke mate hebben bijgedragen aan de versterking van onderzoeksjournalistiek. Op microniveau zijn de effecten het meest direct zichtbaar: subsidies creëren tijd en ruimte voor diepgravend onderzoek, versterken vaardigheden en netwerken van journalisten en dragen bij aan professionele ontwikkeling. Voor freelancers en startende onderzoeksjournalisten zijn de middelen vaak doorslaggevend om tijdrovende en risicovolle onderzoeksprojecten überhaupt te kunnen uitvoeren. Tegelijkertijd lossen de middelen de kwetsbare arbeidsmarktpositie van journalisten niet op. Lage tarieven, beperkte loopbaanzekerheid, toenemende onveiligheid, mentale belasting en behoefte aan juridische ondersteuning blijven belangrijke belemmeringen voor duurzame versterking.

Versterking van redacties en samenwerking
Op mesoniveau dragen de middelen die via de regelingen verdeeld worden bij aan de opbouw en versterking van onderzoeksredacties, samenwerking tussen redacties en organisaties, kennisdeling en professionalisering. Met name bij lokale en regionale media maken de middelen het mogelijk om onderzoeksjournalistiek structureler te organiseren dan voorheen. De duurzaamheid van deze effecten varieert echter. Grotere en al gevestigde organisaties blijken beter in staat om subsidies om te zetten in structurele versterking. Kleinere of groeiende organisaties ondervinden relatief vaak belemmeringen door administratieve lasten, beperkte capaciteit en onzekerheid over vervolgfinanciering.

Maatschappelijke en sectorbrede doorwerking
Op macroniveau zijn de effecten aannemelijk, maar minder direct toe te schrijven aan de afzonderlijke regelingen waarmee de middelen verdeeld worden. Onderzoeksjournalistieke producties dragen bij aan maatschappelijke bewustwording, publiek debat en hebben soms politieke of bestuurlijke gevolgen. Daarnaast is binnen de sector een duidelijke normverschuiving zichtbaar: samenwerking tussen journalisten, platforms en redacties is vanzelfsprekender geworden. Ook de internationale reputatie en samenwerkingspositie van Nederlandse onderzoeksjournalistiek zijn versterkt. De relatie tussen subsidie, journalistieke productie en maatschappelijke impact blijft echter contextafhankelijk en niet lineair.

Rol en inzet van de fondsen
De besteding van de middelen verschilt per fonds. Het Fonds BJP werkt met relatief veel kleinere toekenningen aan individuele journalisten, producties en ontwikkeltrajecten. Het SvdJ kiest voor een beperkter aantal, maar gemiddeld grotere subsidiebedragen voor organisaties, samenwerking en

verduurzaming. Beide fondsen hebben hun rol in de onderzoeksperiode verbreed: naast subsidieverstrekker functioneren zij steeds meer als kennisplatform, begeleider en verbinder binnen de sector. Deze ontwikkeling sluit aan bij behoeften in het veld, maar vraagt ook om duidelijke taakafbakening, onderlinge afstemming en realistische verwachtingen over wat fondsen wel en niet kunnen ondersteunen en oplossen.

Doeltreffendheid en doelmatigheid
De middelen zijn over het geheel genomen doeltreffend ingezet. De directe doelen van de regelingen - meer onderzoeksjournalistieke productie, talentontwikkeling, professionalisering, samenwerking en versterking van infrastructuur - zijn in belangrijke mate gerealiseerd. De doelmatigheid is vooral goed zichtbaar bij de subsidies voor journalistieke producties, beurzen en ontwikkeltrajecten: daar is de relatie tussen middelen, output en effect relatief helder. Bij organisatiegerichte en programmatische regelingen is de beoordeling complexer, omdat resultaten diffuser zijn, zich op langere termijn voordoen en ook afhankelijk zijn van externe omstandigheden. Wel kennen veel regelingen een hoge budgetuitputting en een substantieel bereik.

Aandachtspunten voor duurzame versterking
Tegelijkertijd zijn er ook aandachtspunten. De stap van tijdelijke impuls naar structurele borging blijft moeizaam, vooral bij kleinere en regionale organisaties. Administratieve lasten kunnen de toegankelijkheid en effectiviteit van regelingen beperken. Ook blijft er spanning bestaan tussen onderzoeksjournalistiek als publiek goed en verwachtingen rond ondernemerschap, innovatie en verdienvermogen. Omdat onderzoeksjournalistiek kostbaar is en beperkt rendabel te maken blijft, zal publieke ondersteuning naar verwachting ook in de toekomst nodig zijn.

Aanbevelingen
De belangrijkste aanbeveling is om de afstemming en samenhang tussen de regelingen van beide fondsen verder te versterken. Het Fonds BJP en het SvdJ vervullen daarbij complementaire rollen: waar het Fonds BJP zich vooral richt op journalisten, producties en talentontwikkeling, richt het SvdJ zich primair op organisaties, samenwerking en infrastructuurversterking. De evaluatie laat zien dat deze combinatie waardevol is en bijgedragen heeft aan de versterking van de onderzoeksjournalistiek. De belangrijkste opgave voor de komende jaren ligt daarom niet in het uitbreiden van het instrumentarium, maar in het bewaken van de balans tussen ondersteuning van journalisten, producties, redacties en organisaties, en in het verbeteren van de aansluiting tussen de verschillende ontwikkelfasen van de onderzoeksjournalistiek.
Besteed daarnaast expliciet aandacht aan carrièreperspectief, onder meer voor trainees en freelancers, en blijf investeren in kwetsbare maar kansrijke niveaus, zoals kleinere, lokale en beginnende onderzoeksredacties. Verlaag de administratieve lasten, vooral voor kleinere organisaties, en onderzoek of een lichtere of aparte regeling voor deze groep wenselijk is. Positioneer verduurzaming en ondernemerschap nadrukkelijk als middelen om onderzoeksjournalistiek mogelijk te maken, en niet als doelen op zich. Verduidelijk bovendien de rol- en taakopvatting van SvdJ en Fonds BJP binnen de versterking van de onderzoeksjournalistiek en benut hun kennis- en netwerkrol naast hun subsidiefunctie. Tot slot is het van belang dat OCW externe randvoorwaarden, zoals de arbeidsmarktpositie van journalisten, juridische lasten, WOO-procedures en druk op publieke omroepen, expliciet betrekt in toekomstig beleid. Daarmee kan de publieke investering in onderzoeksjournalistiek beter bijdragen aan duurzame journalistieke capaciteit, maatschappelijke controle en een pluriforme democratische informatievoorziening.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Het kabinet-Rutte III kondigde in het regeerakkoord (2017) aan dat de onderzoeksjournalistiek in Nederland structureel extra financieel ondersteund zou worden. Ter voorbereiding op deze investering liet het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) verschillende onderzoeken uitvoeren naar de staat en behoeften van de sector. Een van deze onderzoeken was de verkenning van de onderzoeksjournalistiek in Nederland, uitgevoerd door DSP-groep en prof. dr. Henri Beunders in 2018. Op basis van deze onderzoeken stelde de toenmalige minister van OCW in juni 2018 structureel € 5 miljoen beschikbaar voor de versterking van de onderzoeksjournalistiek. De minister onderschreef hiermee het publieke belang van onderzoeksjournalistiek en stelde ook dat het vraagt om investeringen die de markt onvoldoende draagt, waardoor publieke financiering nodig is om de infrastructuur te versterken. In 2022 is dit bedrag onder kabinet-Rutte IV verhoogd met € 2,4 miljoen, waarmee het totale jaarlijkse budget uitkwam op € 7,4 miljoen.

De middelen worden vanuit de mediabegroting beschikbaar gesteld en via subsidieregelingen verdeeld door het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ) en het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (Fonds BJP).

Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek stimuleert de kwaliteit, diversiteit en onafhankelijkheid van de journalistiek door met geld, kennis en onderzoek de vernieuwing van de journalistieke infrastructuur in Nederland te bevorderen. Dit gebeurt onder meer door subsidieregelingen, onderzoek en door het organiseren van evenementen op het gebied van innovatie, onderzoeksjournalistiek en regionale en lokale journalistiek. Daarnaast deelt SVDJ via de nieuwspagina op de website de meest recente ontwikkelingen in de journalistieke sector.
Het Stimuleringsfonds ontvangt als zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) jaarlijks een bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, waaruit alle activiteiten worden gefinancierd.

Het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (Fonds BJP) is een onafhankelijke stichting die is opgericht in 1990 door en voor journalisten. Het fonds ondersteunt journalisten met subsidies en beurzen voor talentontwikkeling, bijzondere en diepgravende journalistieke projecten en bij de versterking van hun journalistieke praktijk. Het Fonds BJP steunt journalisten in Nederland en in het Caribisch deel van het Koninkrijk.
De financiering van het Fonds BJP is merendeels afkomstig van het ministerie van OCW: sinds de oprichting uit de Cultuurbegroting (BIS) en sinds 2018 ook uit de Mediabegroting.

De evaluatie van de besteding van deze middelen in de periode 2018–2024 ligt voor u. De evaluatie richt zich op de wijze waarop de middelen zijn ingezet, welke effecten hiermee zijn bereikt en welke lessen hieruit kunnen worden getrokken voor toekomstig beleid en toekomstige subsidiëring van onderzoeksjournalistiek.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van deze evaluatie is inzicht bieden in de doeltreffendheid en doelmatigheid van de financiële ondersteuning van onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024. Daarbij staat centraal in hoeverre de subsidieregelingen van beide fondsen hebben bijgedragen aan de versterking van de onderzoeksjournalistiek in Nederland, en onder welke voorwaarden deze ondersteuning

duurzaam effectief kan zijn. Daarnaast brengt het onderzoek in kaart welke effecten de subsidieregelingen hebben gehad op de journalistieke sector, welke keuzes en ontwikkelingen de fondsen in de uitvoering van de regelingen hebben doorgemaakt en welke lessen hieruit voortkomen voor toekomstig beleid. Op basis hiervan formuleren wij concrete aanbevelingen voor de toekomstige inzet van middelen en voor de rol die SvdJ en Fonds BJP daarin kunnen vervullen.

1.3 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Zijn de financiële middelen ter ondersteuning van onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024 op een doeltreffende en doelmatige wijze besteed?

Om de hoofdvraag te beantwoorden, hanteren wij de volgende deelvragen:

1. Wat waren de doelstellingen van de subsidieregelingen van SvdJ en Fonds BJP voor de ondersteuning van onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024?
2. Welke wijzigingen of aanvullingen hebben de fondsen in deze periode aangebracht in de regelingen, en wat waren hiervoor de overwegingen?
3. Tot welke effecten hebben de subsidieregelingen op micro-, meso- en macroniveau geleid?
4. In hoeverre heeft de inzet van financiële middelen bijgedragen aan een duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek op lokaal en regionaal niveau?
5. Welke voorwaarden zijn van belang voor een duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek?
6. Welke lessen hebben SvdJ en Fonds BJP opgedaan over het subsidiëren van onderzoeksjournalistiek?

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd: Hoofdstuk 1 beschrijft de aanleiding, doelstelling en onderzoeksvragen van de evaluatie. Hoofdstuk 2 reconstrueert de beleidslogica achter de inzet van de middelen voor onderzoeksjournalistiek en de rol van SvdJ en Fonds BJP daarin. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de verdeling van de middelen en de ontwikkeling van subsidies, beheerslasten en uitvoeringskosten in de periode 2018–2024. Hoofdstuk 4 beschrijft de output, outcome en impact van de regelingen op micro-, meso- en macroniveau. Hoofdstuk 5 beantwoordt de onderzoeksvragen en bevat de conclusies en aanbevelingen. De bijlagen bevatten de methodologische verantwoording en het overzicht van geraadpleegde bronnen.

Ook vindt u verspreid door het rapport drie casussen: Investico, Jeroen van Bergeijk en Follow the Money. In de casussen schetsen we een verdiepend en illustratief beeld van de impact van de ondersteuning door beide fondsen op de desbetreffende onderzoeksjournalisten en onderzoeksjournalistieke platforms. Jeroen van Bergeijk is als casus geselecteerd om inzicht te verschaffen in de werking van de ondersteuning van het Fonds BJP op de carrière van een onderzoeksjournalist die zich heeft gespecialiseerd in undercover werk. Follow the Money is gekozen als casus omdat het, met behulp van de ondersteuning vanuit SvdJ, een duurzamer verdienmodel wist te ontwikkelen. We laten de totstandkoming zien en de impact die Follow the Money daarmee heeft op de sector als geheel. En ten slotte Investico. Investico wordt ondersteund door zowel het Fonds BJP en SvdJ. Ook Investico wist te verduurzamen met behulp van de middelen vanuit SvdJ. Middelen vanuit Fonds BJP worden ingezet om zowel projecten uit te voeren als ook een beurs te verstrekken aan de deelnemers aan de Masterclass die Investico elk jaar organiseert. De impact van

de middelen op Investico en de Masterclass, als ook de impact ván Investico en de Masterclass, lichten we toe in de beschrijving. We starten met Investico.

Casusbeschrijving Investico

Eenieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven. (Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, 1948, art. 19).

Artikel 19 uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens gaat niet alleen over vrije meningsuiting, het gaat ook over vrije menings*vorming*. En dat, legt Investico hoofdredacteur Thomas Muntz uit, is wat onder druk is komen staan door Big Tech en de hypercommercialiteit en algoritmische sturing van sociale media. *"Het recht om zelf in de hand te hebben hoe informatie tot je komt raakt in veel discussies ondergesneeuwd"*, aldus Muntz. *"Vrijheid van informatie is een publiek goed, zoals schoon water en niet giftige lucht"*. Overheid speelt een rol in het schoonhouden van water voor consumptie, vanuit dat perspectief is het logisch dat overheid zorgdraagt voor een gezonde, pluriforme informatie infrastructuur voor mediaconsumptie.

Investico publiceert diepgravende onderzoeken naar maatschappelijk relevante thema's zoals arbeidsuitbuiting en de wooncrisis in samenwerking met een scala aan mediapartners op landelijk (o.a. De Groene Amsterdammer en Trouw) en regionaal en lokaal niveau (o.a. Tubantia en De Gelderlander). Investico ontving middelen via zowel Fonds BJP als SvdJ.

Verduurzaming

SvdJ ondersteunt Investico voor ongeveer vijf procent van hun gehele begroting via de regeling Verduurzaming onderzoeksjournalistieke organisaties. In 2018 verkeerde het platform in een kwetsbare financiële positie. Subsidie van SvdJ was cruciaal voor het voortbestaan van de organisatie. Investico heeft die middelen ingezet voor de campagne 'Verdedig de Rechtsstaat'. Met de campagne wilden ze inkomstenbronnen diversifiëren en verduurzamen. Vooraf werd het doel gesteld om bovenop hun 300 bestaande 'Vrienden' (donateurs van periodieke kleine donaties) nog 500 Vrienden te werven. Dit doel werd ruimschoots overtroffen met ruim 4000 nieuwe Vrienden. Na een volgende campagne een jaar later, ook gesteund door SvdJ, ligt het totaal aantal Vrienden nu op 18.000. Zij steunen Investico met gemiddeld 50 euro per jaar. Enkele institutionele fondsen besloten in dezelfde tijd hun ondersteuning te stoppen, waardoor het uiteindelijk een netto groei van meer dan 2 ton en een veerkrachtigere en daarmee duurzamere financieringsmix opleverde.

Diversiteit

Elk jaar organiseert Investico een onderzoeksjournalistieke masterclass. Via het Fonds BJP kunnen deelnemers tegenwoordig een beurs aanvragen. Sylvana van den Braak, onderzoeksjournalist bij Investico, heeft de masterclass gevolgd in een tijd dat de huidige subsidiemogelijkheden nog niet bestonden. Daarom moest ze het traject combineren met betaald werk. Van den Braak is dan ook uitgesproken over de toegevoegde waarde van de beurs; deze heeft drempels voor deelnemers verlaagd en toegankelijkheid vergroot. De groep die zich tegenwoordig aanmeldt is diverser, vooral wat betreft sociaaleconomische positie en geografische spreiding.

Bewuste strategie voor impact en draagvlak

Ook Anouk Kootstra, freelance onderzoeksjournalist, heeft de masterclass gevolgd in de tijd dat er nog geen subsidiemogelijkheden waren. Later in haar carrière heeft ze wel gebruik kunnen maken van regelingen van Fonds BJP. Bijvoorbeeld voor haar onderzoek naar de fraudecontroles van DUO. Studenten met een migratieachtergrond leken opvallend vaak betrokken bij deze fraudecontroles. Door honderden rechtszaken, dossiers en gesprekken met advocaten te analyseren wist Kootstra samen met collega's aan te tonen dat ongeveer 97 procent van de studenten die in beroep gaan tegen een fraudebeschuldiging van DUO een migratieachtergrond te hebben. De oorzaak lag niet in één expliciet discriminerende factor, maar in een opeenstapeling van criteria en controles die samen een sterk ongelijke uitkomst produceerden. Dit is volgens Kootstra wat onderzoeksjournalistiek toevoegt: niet alleen toetsen of beleid formeel klopt, maar zichtbaar maken hoe het in de praktijk uitwerkt voor burgers. Zij ziet het als de taak van journalisten om niet alleen te kijken naar beleidsdocumenten, regels of formele procedures, maar juist naar de uitwerking daarvan. Daarmee vormt onderzoeksjournalistiek een belangrijke controle op overheid en instituties.

Projecten

Ook het platform ontvangt subsidie voor concrete onderzoeksprojecten. Eén spraakmakend project was bijvoorbeeld het traceren van zogenaamde 'piekbelasters' in de stikstofcrisis. Piekbelasters zijn veehouderijen in de buurt van natuurgebieden die een disproportionele last van stikstofuitstoot op de natuur veroorzaken. Door innovatief datajournalistiek-onderzoek bracht Investico, samen met *De Groene, Trouw* en regionale kranten zoals *De Gelderlander* en *Tubantia*, 25 locaties in kaart waar de piekbelasting zich bevond. Uit de analyse bleek bijvoorbeeld dat één kalkoenboerderij jaarlijks meer stikstofdepositie veroorzaakt dan het verkeer van alle Nederlanders door snelheidsverlaging van 130 naar 100 km/u bespaarde. Dit onderzoek leidde tot brede media-aandacht. Doordat de stukken tegelijk in zowel landelijke als lokale media verschenen, bereikten ze niet alleen het brede publiek, maar ook boeren en omwonenden zelf. Bij Investico wordt bewust nagedacht over het bereiken van het juiste publiek, zo legt Van den Braak uit. *"Journalistieke informatie moet niet alleen voor iedereen toegankelijk zijn, het moet ook begrijpelijk zijn en verschillende publieksgroepen kunnen bereiken".* Zij is samen met Michelle Salomons verantwoordelijk voor de Investico-podcast *Speurwerk* – een mediavorm waarmee onderzoeksjournalistiek toegankelijker kan worden gemaakt. Via podcasts kunnen complexe onderzoeken worden vertaald naar een vorm die meer mensen bereikt dan traditionele longreads. *"We zien dat we met Speurwerk andere doelgroepen bereiken."*

De door Investico gebruikte onderzoeksmethodes, samen met gedetailleerde verantwoordingsdocumenten, worden onder de slogan "Steal our methods" vrij beschikbaar gesteld via hun website, zodat ook wetenschappers en beleidsmakers ermee kunnen werken. De slogan is gebaseerd op de bekende slogan "Steal our stories" – wat gaat over dat je journalistieke artikelen gratis mag overnemen mits je verwijst naar de bron.

Multiplliereffect

Overheidsinvestering in onderzoeksjournalistiek heeft een multipliereffect. Eén subsidie houdt niet alleen één redactie of individuele journalist overeind: het werkt als een vliegwiel. Eén subsidie creëert voorbeeldwerking (Vers Beton en de Edese Vos bijvoorbeeld zitten in de voorhoede als het gaat om regionale platforms), het trekt nieuwe en diversere makers aan (zie het effect van de beurs voor de Investico masterclass) en het laat innovaties circuleren (zie de slogan "Steal our methods"). De impact reikt verder dan de redacties die direct subsidie ontvangen: initiatieven inspireren elkaar, expertise blijft behouden, samenwerkingen ontstaan en nieuwe journalistieke vormen krijgen ruimte

om zich te ontwikkelen. Juist daarin schuilt volgens Muntz het ‘multiplierеffect’ van publieke investeringen. Het levert een pluriform medialandschap en een stevige informatiestructuur op. Wat bijdraagt aan publieke toegang tot betrouwbare informatie en daarmee vrije meningsvorming.

2. Reconstructie beleidslogica

In dit hoofdstuk werken we de beleidslogica uit. Dat wil zeggen, we tonen hoe de beoogde effecten van OCW logischerwijs tot stand komen door middel van een subsidieverstrekking naar de fondsen, de regelingen die zij daartoe hebben opgetuigd en de uiteindelijke impact van de regelingen.

Om de doeltreffendheid en doelmatigheid van de middelen voor onderzoeksjournalistiek te kunnen beoordelen, voerden we in de eerste fase van het onderzoek een planevaluatie uit. Doel van deze stap was het reconstrueren en expliciteren van de beleidslogica achter de inzet van middelen voor onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024. Vertrekpunt hierbij zijn de beleidsdoelen van OCW voor onderzoeksjournalistiek, zoals geformuleerd in de Kamerbrief Besteding van de middelen uit het Regeerakkoord voor onderzoeksjournalistiek van 22 juni 2018.

Vervolgens hebben wij de beleidslogica achter de regelingen van beide fondsen gereconstrueerd, in overleg met beide fondsen aangescherpt en vervolgens vastgesteld. Daarbij hebben wij inzichtelijk gemaakt welke doelen de fondsen met de verschillende subsidieregelingen nastreven, welke instrumenten daarvoor zijn ingezet en via welke mechanismen de inzet van middelen geacht wordt bij te dragen aan versterking van onderzoeksjournalistiek.

Op basis van deze planevaluatie analyseerden wij vervolgens in hoeverre het aannemelijk is dat de gekozen instrumenten en subsidieregelingen bijdragen aan het realiseren van de beoogde beleidsdoelen. Daarbij keken we ook naar de randvoorwaarden en omstandigheden die van invloed zijn op het functioneren van de regelingen in de praktijk. De gereconstrueerde beleidslogica vormt daarmee het analytisch kader voor de verdere evaluatie van de doeltreffendheid en doelmatigheid van de middelen voor onderzoeksjournalistiek.

2.1 Doelen OCW

De inzet van middelen voor onderzoeksjournalistiek door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is gebaseerd op de constatering dat de journalistieke sector in toenemende mate onder druk staat. In beleidsdocumenten en onderzoeken wordt gewezen op verschillende structurele problemen binnen het medialandschap die dat veroorzaken waaronder:

- marktfalen binnen de onderzoeksjournalistieke sector (geen evenwicht tussen marktprijs en vraag);
- krimpende financiële ruimte voor redacties;
- druk op lokale en regionale journalistiek;
- een gebrek aan tijd, capaciteit en middelen voor diepgravende onderzoeksjournalistiek.

Daarnaast bestaat in de journalistieke sector behoefte aan innovatie, talentontwikkeling en nieuwe vormen van journalistieke productie en distributie. Vanuit deze probleemanalyse heeft OCW met ingang van 2018 aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor onderzoeksjournalistiek. Het overkoepelende beleidsdoel daarbij is het **versterken, verduurzamen en stimuleren van kwalitatief hoogwaardige onderzoeksjournalistiek op landelijk, regionaal en lokaal niveau, ter bescherming van een pluriforme, onafhankelijke en democratisch functionerende nieuwsvoorziening.**

De middelen worden via subsidieregelingen als subsidie uitgekeerd door twee fondsen met elk een eigen rol binnen de beleidslogica: het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (Fonds BJP) en het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ).

2.2 Uitvoering door fondsen

In de kamerbrief over basis- en voortgezet onderwijs en media van 22 juni 2018 worden de door OCW gewenste effecten van de middelen als volgt beschreven:

- Stimuleren van journalistieke producties via het Fonds BJP.
- Stimuleren van innovatie en samenwerking in de journalistieke sector via SvdJ.
- Stimuleren van talentontwikkeling en professionalisering van onderzoeksjournalisten via beide fondsen.

De fondsen hebben deze doelstelling vertaald in een aantal regelingen die zich laten ordenen naar die gewenste effecten (dus: productie, innovatie & samenwerking en talentontwikkeling & professionalisering). Overeenkomstig met de grote lijnen uit de Kamerbrief richt het Fonds BJP zich vooral op de ondersteuning van individuele journalisten en journalistieke producties en richt het SvdJ zich primair op organisaties, samenwerking en versterking van de (onderzoeks)journalistieke infrastructuur. De aanname is dat financiële ondersteuning van journalisten, journalistieke producties, redacties en journalistieke organisaties leidt tot meer tijd, ruimte, expertise en innovatie voor onderzoeksjournalistiek, wat vervolgens bijdraagt aan kwalitatief betere onderzoeksjournalistiek, sterkere redacties en een duurzamere journalistieke infrastructuur.

2.2.1 Fonds BJP

Het gaat dan, per beoogd effect, om de volgende regelingen van Fonds BJP.

Productie:
Deze regelingen zijn primair gericht op het mogelijk maken van individuele of redactionele onderzoeksproducties die zonder subsidie niet tot stand zouden komen.

- Regeling Onderzoeksjournalistiek
- Regeling vervangende kracht
- Regeling dossiersubsidie

Talentontwikkelingen en professionalisering:
Deze regelingen zijn gericht op instroom, ontwikkeling en professionalisering van onderzoeksjournalisten.

- Beurs Journalistieke ontwikkeling (voorheen Beurs Expertisebevordering)
- Regeling Traineeships Onderzoeksjournalistiek (voorheen Beurs Jong Talent)
- Regeling Journalistiek+

Logica en beoogde effecten regelingen
In onderstaand schema hebben we de verbanden inzichtelijk gemaakt tussen de gewenste effecten van OCW, de functie van Fonds BJP en de inrichting van de regelingen door Fonds BJP om de gewenste effecten van OCW te bewerkstelligen. We werken de achterliggende logica en beoogde effecten bij de regelingen onder het schema verder uit.

Ministerie van OCW	
Probleemdefinitie OCW Marktfalen in journalistieke sector Druk op regionale/lokale journalistiek Gebrek aan tijd/middelen voor onderzoeksjournalistiek Behoefte aan innovatie en talentontwikkeling	
Doel middelen onderzoeksjournalistiek	**Gewenste effecten**[1]
Het versterken, verduurzamen en stimuleren van kwalitatief hoogwaardige onderzoeksjournalistiek op landelijk, regionaal en lokaal niveau, ter bescherming van een pluriforme, onafhankelijke en democratisch functionerende nieuwsvoorziening.	• Stimuleren van journalistieke producties via het Fonds BJP • Stimuleren van innovatie en samenwerking in de journalistieke sector via SvdJ • Stimuleren van talentontwikkeling en professionalisering van onderzoeksjournalisten via beide fondsen
Middelen voor onderzoeksjournalistiek worden uitgekeerd in de vorm van subsidie via het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten en het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten	
Hoofddoel: Ondersteunen journalisten met subsidies en beurzen voor talentontwikkeling en bijzondere en diepgravende journalistieke projecten.	
Inzet	
Beurs Journalistieke ontwikkeling (voorheen Beurs Expertisebevordering) Doel: het versterken van de vaardigheden van ervaren individuele journalisten die hun onderzoeksvaardigheden willen versterken Doelgroep: Journalisten in dienst of freelancers die zich (verdere) kunnen ontwikkelen in onderzoeksjournalistiek, vaak via een mediaorganisatie.	
Regeling Traineeships Onderzoeksjournalistiek (voorheen Beurs Jong Talent) Doel: Opleiden van beginnende onderzoeksjournalisten via trainee-plaatsen op redactie(s) waar onderzoeksjournalistiek plaatsvindt. Doelgroep: Beginnende journalisten die zich willen ontwikkelen tot onderzoeksjournalist en redacties die bereid zijn een trainee op te nemen.	
Regeling Vervangende Kracht Doel: Tijd vrijmaken voor journalisten in loondienst door tijdelijke vervanging, zodat diepgravend onderzoek kan plaatsvinden. Doelgroep: Individuen, redacties en samenwerkingsorganisaties.	
Regeling Onderzoeksjournalistiek Doel: Financiële ondersteuning voor tijdrovende, diepgravende journalistieke producties die zonder hulp niet gerealiseerd zouden worden. Doelgroep: individuele journalisten, met name in de regio.	
Regeling Dossiersubsidie Doel: Dossieropbouw van publicaties over een voor de regio belangrijk dossier. Daarmee moet de regeling stimuleren dat belangrijke thema's beter door lokale en regionale journalisten worden gevolgd en journalisten de kans bieden zich verder in een onderwerp te specialiseren. Doelgroep: Lokale en regionale journalisten.	
Regeling Journalistiek+ Doel: Journalisten de middelen en ruimte geven om nieuwe vaardigheden op te doen, te leren over journalistieke ontwikkelingen, geïnspireerd te raken en projecten uit te voeren met vernieuwende publicatievormen. Doelgroep: Individuen (startende journalisten).	

Zoals gezegd: Fonds BJP zet voornamelijk in op de ondersteuning van individuele journalisten en journalistieke producties die zonder subsidie niet of moeilijk te realiseren zijn. Zo is de regeling *Beurs*

[1] Uit de Kamerbrief van 22 juni 2018 van de toenmalige minister van OCW.

Journalistieke Ontwikkeling gericht op het versterken van onderzoeksvaardigheden van meer ervaren journalisten. Via beurzen, trainingen, masterclasses en conferentiebezoeken krijgen journalisten de mogelijkheid hun expertise verder te ontwikkelen.
Ook is er de regeling *Traineeships Onderzoeksjournalistiek*. Deze regeling richt zich op het opleiden van beginnende onderzoeksjournalisten via traineeplaatsen op redacties waar onderzoeksjournalistiek wordt bedreven. Door jonge journalisten praktijkervaring, begeleiding en aanvullende scholing te bieden, wordt beoogd een nieuwe generatie onderzoeksjournalisten op te leiden. Dit draagt volgens de beleidstheorie bij aan talentontwikkeling en instroom in het vak, terwijl redacties profiteren van nieuwe vaardigheden, perspectieven en innovatieve werkwijzen. Op langere termijn moet dit bijdragen aan een duurzaam arbeidsveld voor onderzoeksjournalistiek.

De regeling *Onderzoeksjournalistiek* biedt financiële ruimte voor diepgravende journalistieke producties. Daarmee wordt beoogd journalisten meer tijd en middelen te geven voor onderzoek, nieuwe samenwerkingen met zzp-journalisten te stimuleren en de productie van diepgravende journalistieke verhalen mogelijk te maken.

De regeling *Dossiersubsidie* richt zich specifiek op lokale en regionale journalistiek en vertrekt vanuit de veronderstelling dat langdurige dossieropbouw en specialisatie noodzakelijk zijn voor regionale onderzoeksjournalistiek van kwaliteit. Door journalisten langere tijd aan regionale thema's te laten werken zouden zowel individuele expertise als redactionele kennisopbouw worden versterkt. Dit moet uiteindelijk bijdragen aan sterkere lokale en regionale journalistieke voorzieningen.

Via de regeling *Journalistiek+* ondersteunt het Fonds BJP journalisten bij het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden, vernieuwende publicatievormen en het toepassen van technologieën zoals datajournalistiek, OSINT-methoden en AI. De aanname is dat onderzoeksjournalistiek alleen toekomstbestendig blijft wanneer journalisten en redacties zich kunnen aanpassen aan veranderende technologische en maatschappelijke omstandigheden en nieuwe publieksgroepen weten te bereiken.

2.2.2 SvdJ

En de volgende regelingen van SvdJ:

Talentontwikkelingen en professionalisering:

- Regeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek
- Regeling Verduurzaming
- Regeling Talentontwikkeling

Innovatie en samenwerking:

Deze regelingen richten zich op het versterken van samenwerking en innovatie op het gebied van organisatorische en journalistieke werkwijzen.

- Regeling Onderzoeksjournalistiek
- Regeling Thematisch samenwerken

Logica en beoogde effecten regelingen

In onderstaand schema hebben we de verbanden inzichtelijk gemaakt tussen de gewenste effecten van OCW, de functie van SvdJ en de inrichting van de regelingen door SvdJ om de gewenste effecten van OCW te bewerkstelligen. We werken de achterliggende logica en beoogde effecten bij de regelingen onder het schema verder uit.

Ministerie van OCW	
Probleemdefinitie OCW Marktfalen in journalistieke sector Druk op regionale/lokale journalistiek Gebrek aan tijd/middelen voor onderzoeksjournalistiek Behoefte aan innovatie en talentontwikkeling	
Doel middelen onderzoeksjournalistiek	**Gewenste effecten**[2]
Het versterken, verduurzamen en stimuleren van kwalitatief hoogwaardige onderzoeksjournalistiek op landelijk, regionaal en lokaal niveau, ter bescherming van een pluriforme, onafhankelijke en democratisch functionerende nieuwsvoorziening.	• Stimuleren van journalistieke producties via het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten • Stimuleren van innovatie en samenwerking in de journalistieke sector via het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek • Stimuleren van talentontwikkeling en professionalisering van onderzoeksjournalisten via beide fondsen
Middelen voor onderzoeksjournalistiek worden uitgekeerd in de vorm van subsidie via het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten en het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek.	
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	
Hoofddoel: Een bijdrage leveren aan de oprichting, uitbreiding en professionalisering van onderzoeksredacties in Nederland en het vervullen van een aanjagende functie in de samenwerking tussen mediaorganisaties op onderzoeksjournalistiek vlak.[3]	
Inzet	
Regeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek Doel: Het vergroten van de kennis en vaardigheden van onderzoeksjournalistiek en het bijdragen aan de ontwikkeling en bestendiging van een organisatiestructuur waarbinnen onderzoeksjournalistiek bedreven kan worden. . Doelgroep: Journalistieke organisaties (bijv. lokale/regionale media) die een onderzoeksjournalistiek traject willen opzetten of versterken.	
Regeling Verduurzaming Doel: Het financieel verduurzamen en versterken van onderzoeksjournalistieke organisaties. Doelgroep: Organisaties**,** Journalistieke organisaties met onderzoeksjournalistiek als kernactiviteit of die dat willen worden.	
Regeling Onderzoeksjournalistiek Doel: Het structureel verbeteren van met name de regionale en lokale onderzoeksjournalistiek, waarnaast het ook de maatschappelijke impact van de onderzoeksjournalistiek moet vergroten. Voor het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen als onderdeel van projecten van die bestaan uit het vormen of uitbreiden van journalistieke organisaties en of samenwerkingsverbanden, met als doel het structureel verbeteren van deze organisaties en de kwaliteit van de onderzoeksjournalistieke producties die zij maken. Doelgroep: Journalistieke organisaties.	
Regeling Thematisch samenwerken Doel: Onderzoeken en leren hoe we samenwerking van 'onderaf', op het niveau van journalisten in plaats van op managementniveau, het beste kunnen stimuleren en op welke manier dit kan bijdragen aan een landelijk dekkend netwerk voor onderzoeksjournalistiek in Nederland De subsidie strekt er toe journalistieke samenwerking te bevorderen met als doel het structureel verbeteren van de infrastructuur van onderzoeksjournalistiek in Nederland. Onderzoeksjournalistiek onderzoek dient als middel om samenwerking te bewerkstelligen en is geen doel op zich. Doelgroep: Journalistieke organisaties en samenwerkingsverbanden.	
Regeling Talentontwikkeling Doel: Het Stimuleringsfonds kan ten behoeve van initiatieven voor het ontwikkelen van talent op het gebied van onderzoeksjournalistiek subsidie verstrekken voor specifieke projecten uit de journalistieke sector. De focus daarbij ligt op activiteiten rond coaching, scholing of training, in te zetten ter bevordering van ontwikkeling van talent in de onderzoeksjournalistiek. Doelgroep: Een aanvraag wordt ingediend door de voor de desbetreffende activiteiten verantwoordelijke rechtspersoon of rechtspersonen, al dan niet in oprichting, die in Nederland gevestigd zijn en die zijn ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel**.**	

[2] Uit de Kamerbrief van 22 juni 2018 van de toenmalige minister van OCW.
[3] Format bestedingsplannen 2022 OCW n.a.v. Coalitieakkoord 2021-2025 (onderzoeksjournalistiek).

Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek zet primair in op het versterken van journalistieke organisaties en infrastructuur, met nadruk op het opbouwen, professionaliseren en verduurzamen van onderzoeksjournalistiek binnen redacties en samenwerkingsverbanden. Waar het Fonds BJP zich richt op individuele journalisten, ligt bij het SvdJ het zwaartepunt op het niveau van de journalistieke organisaties (mediabedrijven, platforms, redacties, omroepen) en hun netwerken.

Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek
Een belangrijk instrument is de regeling *Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek.* Deze regeling is gericht op het vergroten van kennis en vaardigheden op het gebied van onderzoeksjournalistiek en op het ontwikkelen en bestendigen van een organisatiestructuur waarbinnen onderzoeksjournalistiek kan gedijen. De aanname is dat onderzoeksjournalistiek niet alleen afhankelijk is van individuele vaardigheden, maar ook van de aanwezigheid van een redactie waar de benodigde tijd, begeleiding en ondersteuning structureel zijn ingebed. Door organisaties te ondersteunen bij het opzetten of versterken van een onderzoekspraktijk, wordt beoogd dat journalisten onderzoeksvaardigheden ontwikkelen en uiteindelijk zelfstandig onderzoeksjournalistiek kunnen bedrijven, ook zonder subsidie.

Verduurzaming
De regeling *Verduurzaming* richt zich op het financieel en organisatorisch versterken van onderzoeksjournalistieke organisaties of platforms. Daarbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat onderzoeksjournalistiek alleen duurzaam tot stand kan komen wanneer organisaties beschikken over een stabiele financiële basis, een zakelijke strategie en het vermogen om hun impact zichtbaar te maken. Door te investeren in ondernemerschap, samenwerking en kennisdeling beoogt het fonds dat organisaties toewerken naar een duurzame financiering en langdurige verankering van onderzoeksjournalistiek.

Onderzoeksjournalistiek
Met de regeling *Onderzoeksjournalistiek* wordt ingezet op het structureel verbeteren van met name de regionale en lokale onderzoeksjournalistiek, onder meer door het creëren van arbeidsplaatsen en het stimuleren van samenwerking tussen mediaorganisaties. De regeling ondersteunt projecten gericht op het inrichten of uitbreiden van onderzoeksredacties en samenwerkingsverbanden. De onderliggende aanname is dat schaalgrootte, samenwerking en capaciteit randvoorwaarden zijn voor kwalitatief hoogwaardige onderzoeksjournalistiek en voor het realiseren van maatschappelijke impact.

Thematisch samenwerken
De regeling *Thematisch samenwerken* richt zich specifiek op het stimuleren van samenwerking ‘van onderaf’, op het niveau van journalisten. Hierbij wordt onderzocht op welke wijze deze samenwerking kan bijdragen aan een landelijk dekkend netwerk voor onderzoeksjournalistiek. De aanname is dat duurzame samenwerking niet alleen ontstaat vanuit bestuurlijke afspraken, maar juist vanuit gedeelde praktijk, kennisuitwisseling en gezamenlijke onderzoeksprojecten. Onderzoeksjournalistiek fungeert hierin zowel als doel en als middel om samenwerking en netwerkvorming te versterken.

Talentontwikkeling
Tot slot is er de regeling *Talentontwikkeling*, die zich richt op het ontwikkelen van vaardigheden van journalisten via coaching, scholing en training binnen redacties. De regeling gaat uit van de veronderstelling dat voortdurende professionalisering noodzakelijk is om de kwaliteit van onderzoeksjournalistiek op peil te houden.

3. Ontwikkeling regelingen

In de periode 2018 tot 2024 hebben de fondsen de verschillende regelingen ontworpen, verder ontwikkeld, beëindigd, vervangen en/of aangescherpt. De inzet van middelen voor onderzoeksjournalistiek heeft zich in die periode geleidelijk ontwikkeld van een aantal brede subsidieregelingen naar een meer fijnmazig stelsel van instrumenten. Zowel het Fonds BJP als het SvdJ hebben hun regelingen in de onderzoeksperiode inhoudelijk aangepast naar aanleiding van:

- Ervaringen uit de praktijk zoals in 2023, toen het Fonds BJP de regeling Dossiersubsidies in werking liet treden. Deze ontstond vanwege de constatering dat het voor regionale en lokale journalisten vaak nuttig bleek langdurig een groter en voor de regio relevant dossier te volgen met meerdere publicaties als uitkomst, dan aan een onderzoek met één 'smoking gun' en één grote publicatie te werken.
- Veranderende behoeften in de sector, zoals de toegenomen toepassing van AI sinds 2022 - SvdJ en FBPJ hebben hier verschillende trainingen over ontwikkeld.
- Aanvullende beleidsprioriteiten vanuit OCW, bijvoorbeeld de in 2022 geformuleerde nadruk op het stimuleren van een mediasector waarvan de onafhankelijkheid wordt vertrouwd en tegenwicht biedt aan desinformatie[4]. Of de opdracht die is verschoven van capaciteitsopbouw naar het faciliteren en versterken van de onderzoeksjournalistiek en de onderliggende infrastructuur als geheel, met nadruk op duurzaamheid, verdienvermogen, innovatie en samenwerking binnen de sector.

Naast aanpassingen van de regelingen breidden beide fondsen hun instrumentarium uit naar aanleiding van behoeften uit de sector en uitkomst van evaluaties van de regelingen. We geven in de volgende paragrafen per fonds een schematisch overzicht van de veranderingen in het instrumentarium en een korte toelichting op die, en andere, ontwikkelingen.

Ontwikkelingen Fonds BJP

Bij het Fonds BJP bleef de kern van het beleid voor besteding van de middelen gedurende de onderzoeksperiode grotendeels gelijk: ondersteuning van individuele journalisten, professionele ontwikkeling en diepgravende journalistieke producties. Er vond met de jaren een geleidelijke verbreding en verfijning van het instrumentarium plaats. De geleidelijke verbreding en verfijning van het instrumentarium hangt samen met een natuurlijk leerproces: door jarenlange ervaring ontstaat beter inzicht in wat effectief is. Het instrumentarium ontwikkelde daarnaast verder om aan te blijven sluiten bij de actuele behoeften en veranderingen binnen de onderzoeksjournalistieke sector.

Een terugkerend thema voor het Fonds BJP is sensitiviteit als het gaat om diversiteit en inclusie. Het fonds heeft sinds de start van de middelen een aantal lessen in dat kader in de praktijk gebracht. Eén les is bijvoorbeeld dat de term onderzoeksjournalistiek geen neutrale term blijkt te zijn. De term kan exclusief of intimiderend overkomen, waardoor mensen met een gemarginaliseerde achtergrond zich minder snel aangesproken voelen dan mensen uit meer geprivilegieerde groepen. Om de toegankelijkheid van regelingen te vergroten, is in de communicatie vaker gekozen voor bredere formuleringen, zoals ‘verdiepende’ of ‘diepgravende’ journalistiek. Regelingen toesnijden op de doelgroep en maatwerk vergroten de diversiteit onder aanvragers.

Het aanvragen van subsidie bij een fonds is voor nieuwe aanvragers vaak spannend en moeilijk. Er lijken ongeschreven regels en impliciete verwachtingen te zijn en aanvragen kost tijd. Het Fonds BJP

[4] Zoals te lezen in Kamerstukken II 2021/22, 32 827, nr. 246

startte daarom met het expliciteren van verwachtingen, verduidelijken van procedures en het bieden van begeleiding. Die inzet werkt en leidt tot een meer diverse groep aanvragers.

Vanaf 2018 waren de regeling Onderzoeksjournalistiek en de ontwikkelregelingen Beurs Expertisebevordering en Beurs Jong Talent de belangrijkste instrumenten. De regeling Onderzoeksjournalistiek beschikte in 2018 over ruim € 1 miljoen tot bijna € 2 miljoen in 2024 en kende een sterke groei van het aantal aanvragen: van 72 aanvragen in 2018 naar meer dan 230 aanvragen in 2023. Ook binnen de ontwikkelingsregelingen vonden veranderingen plaats. Vanaf 2023 werden het de regelingen Traineeships Onderzoeksjournalistiek en Beurs Journalistieke Ontwikkeling. Vooral de traineeships kregen een prominentere plaats binnen het beleid van het Fonds BJP, met een aanzienlijke budgetverhoging in 2024.

Daarnaast breidde het Fonds BJP het instrumentarium uit met de Dossiersubsidie en de regeling Vervangende Kracht, beide specifiek voor regionale en lokale journalisten. Deze laatste ontstond vanuit de constatering dat journalisten in loondienst vaak onvoldoende tijd hebben voor diepgravend onderzoek naast reguliere werkzaamheden. Door vervanging mogelijk te maken, tracht het fonds ruimte te creëren voor onderzoeksjournalistiek zonder dat reguliere verslaggeving stilvalt.

In de latere jaren kreeg ook innovatie een nadrukkelijkere plek binnen het beleid van het Fonds BJP. Via Journalistiek+ en aanvullende versterkingsactiviteiten werd met ingang van 2023 ingezet op nieuwe journalistieke vormen, aandacht voor publieksbereik, datajournalistiek, OSINT-methoden, AI-toepassingen, mentale weerbaarheid en nieuwe doelgroepen, waaronder journalisten in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Hiermee reageert het fonds op geluiden ‘uit het veld’, maar maakt het ook gebruik van bijvoorbeeld onderzoeken van onder meer de VVOJ, Reuters en de NVJ om het beleid aan te scherpen.

Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten						
2018	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Projecten: [5] Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 1 miljoen)	Projecten: Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 1 miljoen)	Projecten: Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 1 miljoen)	Projecten: Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 1 miljoen)	Projecten: in totaal €1.080.000 • Regeling Onderzoeks-journalistiek • Regeling Vervangende kracht	Projecten: in totaal € 1.799.093 • Regeling Onderzoeks-journalistiek • Regeling Dossiersubsidie • Regeling Vervangende Kracht	Projecten in totaal € 1.820.299 • Regeling Onderzoeks-journalistiek • Regeling Dossiersubsidie • Regeling Vervangende Kracht • Journalistiek +
Ontwikkeling[6]: (€ 600.000) • Beurs expertisebevordering • Regeling Jong Talent	Ontwikkeling: (€ 600.000) • Beurs expertisebevordering • Regeling Jong Talent	Ontwikkeling: (€ 600.000) • Beurs expertisebevordering • Regeling Jong Talent	Ontwikkeling: (€ 600.000) • Beurs expertisebevordering • Regeling Jong Talent	Ontwikkeling[7] (€ 600.000) • Beurs expertisebevordering • Regeling Jong Talent	Ontwikkeling: in totaal € 1.055.000 • Beurs Expertisebevordering (€ 20.000) • Regeling Jong Talent (€ 230.000)	Ontwikkeling: in totaal € 1.520.105 • Traineeship Onderzoeks-journalistiek[8] (€968.310) • Beurs Journalistieke Ontwikkeling [9] (€250.000) • Journalistiek +
					Versterking: IN TOTAAL: 95.000 • Toegang tot Company Info • Journalistiek + • Intervisie • Veilige en mentale gezondheid • Fondsvinder • Fotografiestipendium • Caribisch deel van het koninkrijk	Versterking: IN TOTAAL 93.000 • Toegang Company Info • Journalistiek + • Intervisie • Veilige en mentale gezondheid • Fondsvinder • Caribisch deel van het koninkrijk Samenwerkings-workshop

[5] Onder dit onderdeel vallen verschillende regelingen. Zo ook de regeling Bijzondere Journalistiek (Cultuurbegroting). Deze behoort niet tot onderzoeksjournalistieke middelen.
[6] Onder dit onderdeel vallen verschillende regelingen die te maken hebben met talentontwikkeling.
[7] Hieronder valt de nieuwe pilot-regeling Lokale en regionale traineeships: *Uit het animo van regionale en lokale redactie voor de traineeships binnen de Regeling Jong Talent blijkt dat er een brede wens leeft om meer aandacht aan onderzoeksjournalistiek te besteden.* Verschil pilot en Beurs Jong Talent binnen deze regeling: binnen de pilot gaat om onderzoekstrainees die zich gedurende een jaar in een vooraf gekozen thema of onderzoeksmethode verdiepen.
[8] Voorheen Regeling Jong Talent.
[9] Voorheen Beurs Expertisebevordering.

Ontwikkelingen SvdJ

Binnen het SvdJ is gedurende de onderzoeksperiode een consistente inzet zichtbaar op het versterken van onderzoeksjournalistiek door het ondersteunen van journalistieke organisaties en samenwerkingsverbanden. Tegelijkertijd wordt het instrumentarium gefaseerd doorontwikkeld door SvdJ, met een verschuiving van capaciteitsopbouw bij redacties en organisaties naar verduurzaming en netwerkvorming. Deze verschuiving weerspiegelt een logische verandering in de aard van de opgave vanuit OCW. Hoe meer de initiële opdracht van opbouw van capaciteit wordt bewerkstelligd hoe meer aandacht er ontstaat voor de vraag hoe deze capaciteit duurzaam wordt verankerd. Instrumenten gericht op samenwerking, kennisdeling en netwerkvorming sluiten aan bij deze vervolgfase.

In de praktijk blijkt een hard onderscheid tussen onderzoeksjournalistiek en diepgravende journalistiek steeds moeilijker te maken sinds 2018. Om de middelen gericht te besteden is destijds een definitie geformuleerd maar door het veranderen van verslaggeving als genre wordt journalistiek steeds meer diepgravend. Met als gevolg dat de scheiding tussen onderzoeksjournalistiek en de rest vervaagt. Dat heeft bij het fonds geleid tot de vraag of onderzoeksjournalistiek nog wel een strikt afgebakend domein is, of eerder een deelverzameling van de onafhankelijke diepgravend journalistiek. Vanuit die ervaring zijn de regelingen Vernieuwingstraject, De Incubator, Onderzoeksregeling voor open aanvragen en Onderzoeksregeling met thematische oproepen ontworpen. Hoewel deze regelingen (deels) met de onderzoeksjournalistieke middelen gefinancierd worden, zijn ze niet expliciet gericht op onderzoeksjournalistiek. De achterliggende aanname daarbij is dat het versterken van de journalistieke sector als geheel ook onderzoeksjournalistiek ten goede komt.

In de periode 2018-2022 vormt de regeling *Onderzoeksjournalistiek* het belangrijkste instrument, met een jaarlijks budget van circa € 2,5-2,9 miljoen. In deze periode ligt de nadruk op het vergroten van de onderzoeksjournalistieke capaciteit binnen organisaties, onder meer door het faciliteren van arbeidsplaatsen en het stimuleren van samenwerking. Aanvullend wordt vanaf 2019 de regeling *Talentontwikkeling* ingezet, met een kleiner subsidiebudget, gericht op het versterken van vaardigheden van redacties.

Vanaf 2022-2023 verbreedt SVDJ het instrumentarium met de introductie van de regeling *Thematische samenwerking*, waarmee het fonds inzet op samenwerking tussen zelfstandige onderzoeksjournalisten en redacties. Hiermee verschuift de nadruk gedeeltelijk van capaciteitsopbouw naar samenwerking, netwerkvorming en kennisdeling.

In de periode 2023–2024 verschuift het zwaartepunt verder richting structurele borging en verduurzaming. De introductie van de regeling *Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek* (circa €624.000 oplopend naar €696.000 per jaar) en met name de regeling *Verduurzaming* (circa €2 miljoen) wijst op een inzet op het bestendigen van eerder opgebouwde capaciteit van onderzoeksredacties. Daarbij maken, naast subsidie, ook training en begeleiding onderdeel uit van de regelingen. Waar eerdere regelingen primair gericht zijn op het op gang brengen en uitbreiden van organisaties, ligt de nadruk in deze fase op duurzame financiële en organisatorische verankering.

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek						
2018	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 2,9 miljoen)	Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 2,9 miljoen)	Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 2,5 miljoen)	Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 2,5 miljoen)	Regeling Onderzoeksjournalistiek (€ 2,5 miljoen)	Regeling Thematische samenwerking (€ 275.000)	Regeling Thematische Samenwerking
	Regeling Talentontwikkeling (€ 300.000)	Regeling Talentontwikkeling (€ 314.000)	Regeling Talentontwikkeling (€ 314.000)	Regeling Talentontwikkeling (€ 275.000)	Regeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek (€ 624.000)	Regeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek (€ 696.000)
				Regeling Thematische samenwerking (pilot, € 275.000)	Regeling Verduurzaming (€ 2.08 miljoen 2023 - 2025)	Regeling Verduurzaming (€ 2.08 miljoen 2023 - 2025)

4. Verdeling middelen onderzoeksjournalistiek 2018 – 2024

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de middelen voor onderzoeksjournalistiek van het ministerie van OCW gedurende 2018 – 2024 zijn besteed. We kijken daarbij zowel naar het totaalbudget en de opdracht vanuit OCW als naar de besteding door de twee fondsen. Bij het laatste gaan we ook in op de verdeling (of verhouding) tussen subsidies, uitvoeringskosten (o.a. programmatische kosten) en beheerslasten.

Met ingang van 2018 keert het ministerie van OCW-middelen uit aan het Fonds BJP en het SvdJ om de onderzoeksjournalistiek te versterken. De middelen van circa € 5 miljoen per jaar komen voort uit het regeerakkoord. Van de 5 miljoen gaat circa € 4,9 miljoen via de mediabegroting naar de fondsen. Het verschil is bestemd voor interne uitvoeringskosten van OCW.
Deze 4,9 miljoen per jaar wordt verdeeld over beide fondsen, waarbij de opdracht in 2018 gericht is op een directe impuls: het verhogen van het aantal onderzoeksjournalistieke producties, versterking van regionale en lokale onderzoeksjournalistiek en het stimuleren van innovatie en talent-ontwikkeling. In korte tijd (zowel besluitvorming als verdeling vonden in 2018 plaats) kregen de fondsen de beschikking over een substantiële hoeveelheid extra middelen. Voor de verdeling moesten zij in korte tijd regelingen optuigen. Deze eerste periode stond vooral in het teken van opbouw en verdere uitwerking van het beleid.
In de jaren daarna (2019–2021) blijft de omvang van de middelen in grote lijnen stabiel op circa € 5 miljoen per jaar, en kiest OCW ervoor de opdracht aan de Fondsen te verbreden: naast productie en het stimuleren van talent en innovatie komt er meer nadruk te liggen op professionalisering, bescherming van journalisten en arbeidsmarktvraagstukken en op het versterken van de randvoorwaarden waarbinnen onderzoeksjournalistiek kan plaatsvinden.

Vanaf circa 2022 verschuift de opdracht verder. De jaarlijkse middelen blijven rond de € 5 miljoen, maar OCW koppelt hier expliciet een structurele en langjarige beleidsopgave aan. De opdracht verschuift naar het faciliteren en versterken van de onderzoeksjournalistiek en de onderliggende infrastructuur als geheel, met nadruk op duurzaamheid, verdienvermogen, innovatie en samenwerking binnen de sector. De beide fondsen krijgen binnen deze kaders meer ruimte om middelen meerjarig en programmatisch in te zetten, in plaats van uitsluitend via kortlopende subsidies. In onderstaande paragrafen zetten we per fonds uiteen hoe het de middelen heeft verdeeld over de verschillende regelingen en programma's. In de weergave maken wij onderscheid tussen de uitgekeerde subsidiegelden en de beheerslasten[10] en uitvoeringskosten[11].

[10] **Beheerslasten** zijn indirecte organisatiekosten die noodzakelijk zijn om subsidies en programma's te kunnen beheren.
• administratie en financiële controle; • materiaal; • bureaukosten; • doorbelaste personeelslasten.
Binnen de Rijksoverheid zijn er formele kaders die over doelmatigheid en apparaatskosten gaan. Er bestaat echter geen wettelijk hard percentage voor de maximale beheerslasten. In de praktijk hanteren overheden en fondsen doorgaans een percentage tussen de 5% en 15% van het totale subsidiebudget.
[11] **Uitvoeringskosten** zijn inhoudelijke programmatische kosten waarmee het fonds actief beleid uitvoert. Zonder dat het geld rechtstreeks als subsidie bij eindbegunstigden terechtkomt, hebben de organisaties er wel direct profijt van.
• coaching en begeleiding; • scholing en trainingen; • kennisdeling; • conferenties en bijeenkomsten; • monitoring en evaluatie; • onderzoeksactiviteiten; • incubators en innovatieprogramma's.

4.1 Totale middelen onderzoeksjournalistiek en beheerlasten - Fonds BJP

In de periode 2018–2019 verstrekte Fonds BJP ongeveer 84–88% van het budget via regelingen als subsidie, met beheerslasten en uitvoeringskosten die samen rond de 12–15% lagen. Het fonds verleende in deze fase subsidie aan individuele journalisten en journalistieke producties. In de jaren daarna (2020–2021) blijven deze verhoudingen ongeveer gelijk, al zien we een lichte stijging in zowel beheerslasten als de uitvoeringskosten, onder meer als gevolg van verdere professionalisering van de organisatie van het fonds en aanvullende ondersteunende activiteiten naast subsidie.

Vanaf 2022 is sprake van een grotere toename van uitvoeringskosten en beheerslasten. Deze toename hangt samen met een verbreding van het instrumentarium. Met activiteiten zoals coaching, trainingen, traineeships en nieuwe initiatieven op het gebied van bijvoorbeeld technologie en publieksbereik vragen is het Fonds BJP naast alleen een subsidieverstrekker meer een bredere ondersteuningsorganisatie, waarin naast directe subsidiëring ook begeleiding en professionalisering een belangrijkere rol speelt.

Tabel 4.1 verdeling middelen onderzoeksjournalistiek - Fonds BJP

Jaar	Middelen onderzoeks-journalistiek	Subsidies OJ	subsidies %	Beheers-lasten	beheer %	Overige uitvoerings/ programma-kosten	uitvoering %
2018	€ 1.600.000	€ 1.350.000	84%	€ 100.000	6%	€ 150.000	9%
2019	€ 1.600.000	€ 1.400.000	88%	€ 100.000	6%	€ 100.000	6%
2020	€ 1.600.000	€ 1.350.000*	84%	€ 125.000	7%	€ 125.000	7%
2021	€ 1.800.000	€ 1.500.000	83%	€ 150.000	8%	€ 150.000	8%
2022	€ 2.200.000	€ 1.750.000	80%	€ 200.000	9%	€ 250.000	11%
2023	€ 2.500.000	€ 1.950.000	78%	€ 250.000	10%	€ 300.000	12%
2024	€ 2.700.000	€ 2.050.000	76%	€ 275.000	10%	€ 375.000	13%

Conclusies verdeling middelen Fonds BJP 2018–2024

Belangrijkste trend bij Fonds BJP:

- 2018–2019: subsidie aan individuele journalisten en journalistieke producties.
- 2020–2021: professionalisering organisatie en coronamaatregelen leiden tot stijgende uitvoeringskosten.
- 2022–2024: uitbreiding van talentontwikkeling, regionale journalistiek, coaching, veiligheid, traineeships en ontwikkelprogramma's, een verschuiving van een relatief 'klassiek subsidiefonds' naar de ondersteuning van de bredere journalistieke infrastructuur. Beheers- en uitvoeringskosten stijgen daardoor geleidelijk richting respectievelijk 10 en 13%. De beheerslasten blijven binnen de norm die gangbaar is binnen de Rijksoverheid (zie noot 10).

4.2 Totale middelen onderzoeksjournalistiek en beheerlasten - SvdJ

De verdeling van middelen over regelingen en activiteiten door het SvdJ laat over de periode 2018–2024 een verschuiving zien van een subsidie-instrumentarium naar een meer brede

programmatische inzet van de middelen (zie de paragraaf over ontwikkelingen voor een inhoudelijke toelichting).

In de eerste jaren (2018–2019) verdeelde het SVDJ het overgrote deel van het budget via subsidies voor onderzoeksjournalistieke organisaties, met een aandeel van circa 93%, terwijl beheerslasten en uitvoeringskosten beide beperkt bleven tot ongeveer 3 à 4%. Vanaf 2020 verandert dit geleidelijk: het deel van de middelen dat via subsidieregelingen wordt verdeeld daalt naar circa 80% en de beheerslasten en uitvoeringskosten nemen toe. Later, in de periode 2022–2024, stabiliseert deze verhouding zich, waarbij circa 75–80% van de middelen wordt ingezet voor subsidies. Voorgenoemde verschuiving hangt samen met een verandering in het beleid van het SvdJ voor de middelen voor onderzoeksjournalistiek. Waar in de beginfase van de inzet middelen onderzoeksjournalistiek de nadruk lag op subsidie voor de capaciteitsopbouw, wordt in latere jaren in toenemende mate ingezet op programmatische ondersteuning, begeleiding en versterking van de sector en een integratie van de middelen voor onderzoeksjournalistiek in de brede stimuleren van de onafhankelijke journalistiek in Nederland. De stijging van de uitvoeringskosten, en daarmee de groei van beheerslasten, weerspiegelt een groeiende inzet op kennisdeling, coaching, monitoring en het ondersteunen van samenwerkingsverbanden en organisatieontwikkeling. Daarmee verschuift de inzet van de middelen voor onderzoeksjournalistiek van het SvdJ van subsidie naar een programmatische inzet voor een sterke infrastructuur voor onderzoeksjournalistiek, waarin naast financiering ook ondersteuning en netwerkvorming een belangrijke plaats innemen.

Tabel 4.2 verdeling middelen onderzoeksjournalistiek - SvdJ

Jaar	Middelen onderzoeks-journalistiek	Subsidies OJ	subsidies %	Beheers-lasten	Beheer %	Overige uitvoerings/ programma-kosten	uitvoering %
2018	€ 2.900.000	€ 2.700.000	93%	€ 100.000	3%	€ 100.000	3%
2019	€ 2.900.000	€ 2.700.000	93%	€ 100.000	3%	€ 100.000	3%
2020	€ 2.900.000	€ 2.400.000	83%	€ 150.000	5%	€ 350.000	12%
2021	€ 2.900.000	€ 2.300.000	79%	€ 200.000	7%	€ 400.000	14%
2022	€ 3.547.685	€ 2.750.000	78%	€ 275.000	8%	€ 522.685	15%
2023	€ 3.547.685	€ 2.850.000	80%	€ 320.000	9%	€ 377.685*	11%
2024	€ 3.538.549	€ 2.835.147	80%	€ 351.701	10%	€ 351.701	10%

Conclusies verdeling middelen SVDJ 2018–2024

De reconstructie laat drie duidelijke fasen zien in de besteding van de middelen voor OJ:

- 2018–2019: fase met de nadruk op het instrument subsidie. Waar in de eerste jaren vrijwel bijna alle middelen direct besteed werden via de subsidieregelingen voor onderzoeksjournalistiek. Het aandeel subsidies lag rond 93%, beheerslasten rond 3–4% uitvoeringskosten eveneens rond 3–4%. De regelingen functioneerde toen grotendeels als financieringsinstrument voor journalistieke organisaties.

- 2020–2021: Transitie- en professionaliseringsfase waar vanaf 2020 de uitvoeringskosten zichtbaar stijgen: Covid-steunmaatregelen, intensievere begeleiding, monitoring, begeleiding bij professionalisering van de infrastructuur. Hierdoor daalt het subsidieaandeel richting 80%.
- 2022–2024: Infrastructuurfase waar vanaf 2022 regelingen worden toegevoegd voor en het karakter van een aantal regelingen verandert naar meer kennisdeling, begeleiding, coaching en programmatische ondersteuning. Daardoor stijgen: beheerslasten richting 10%, uitvoeringskosten richting ~10–15%. De beheerslasten blijven binnen de norm die gangbaar is binnen de Rijksoverheid.

Casus 2 Jeroen van Bergeijk

"Undercoverjournalistiek is eigenlijk gewoon 'meedoen' met waar je over schrijft. Door zelf mee te doen ontstaat informatie en een verhaallijn die niet zou opduiken via een kort bezoek of interviews alleen."

Jeroen van Bergeijk is een bekende in het veld van onderzoeksjournalistiek. Al meer dan 35 jaar werkt hij als freelancejournalist. Ongeveer 12 jaar geleden heeft hij zich gespecialiseerd in undercoverjournalistiek. Of, zoals hij het zelf liever noemt, "participerende journalistiek". Hij schrijft onder andere reportages voor de Volkskrant, de Groene Amsterdammer en Follow the Money en heeft verschillende boeken geschreven zoals *Mijn Mercedes is niet te koop* en *Goudkoorts*.

Participerende journalistiek vormt de rode draad in het werk van Jeroen van Bergeijk. De stap naar deze werkwijze was geen bewuste; eerder een toevalligheid. Het was een samenkomst van een persoonlijk en professioneel kantelpunt én het opkomen van Uber als interessant journalistiek onderwerp. Een jaar lang reed hij voor Uber (onder zijn eigen naam) en maakte hier een verhaal van en dit sloeg aan. "Vroeger schreef ik vaker verhalen, maar daar gebeurde nooit zoveel mee. Voor het eerst in mijn carrière maakte ik de impact mee van mijn werk. Het speelde een rol in het publieke debat".

Zijn werkmethode is het langdurig "meedoen" en zich onderdompelen in een omgeving om dieper journalistiek inzicht te krijgen dan via interviews. Hij benadrukt dat undercover een "zwaar middel" is dat alleen te verantwoorden is als je verwacht dat er iets mis is dat je op een andere manier niet boven water krijgt. Tegelijk positioneert hij zijn persoonlijke missie niet primair als "de misstand", maar als het zichtbaar maken van werk en werelden aan de onderkant van de arbeidsmarkt waar het publiek weinig zicht op heeft.

Regelingen maken tijdsintensieve en risicovolle journalistiek mogelijk

In de afgelopen twee decennia maakte Jeroen van Bergeijk gebruik van meerdere regelingen van het Fonds Bijzondere Journalistieke Producten. De regelingen maken zijn manier van werken, tijdsintensieve en risicovolle journalistiek, mogelijk.

Met behulp van de uitvoeringssubsidie publiceerde hij verschillende boeken en onderzoeksverhalen, zoals het verhaal over Uber. Via de subsidie voor vooronderzoek kon hij undercover te werk gaan als contentmoderator voor Google. Hij heeft hiermee de kosten van de verhuizing en vooropleiding kunnen bekostigen. Recentelijk heeft hij zijn meelooptijd bij CORRECTIV, een Duitse non-profit redactiekamer voor onderzoeksjournalistiek gespecialiseerd in undercoverjournalistiek, afgerond. Als freelancer is inkomensverlies een consequentie van dergelijke scholing. Het fonds dekte dit. Naast deze financiële ondersteuning ontving hij geen aanvullende begeleiding of andere vormen van ondersteuning. Hij geeft daarbij aan dat hij dit ook niet van het fonds verwacht: de meerwaarde van de regelingen ligt voor hem juist in de financiële ruimte die zij bieden. Hij noemt deze ondersteuning uniek; er zijn weinig vergelijkbare regelingen.

Zonder de ondersteuning zou ik mijn werk niet kunnen uitvoeren

"Zonder financiering zouden meerdere trajecten niet of waarschijnlijk niet zijn doorgegaan". Met deze uitspraak vat Jeroen van Bergeijk zelf de rol en het belang van de regelingen samen. De financiële ondersteuning zorgde ervoor dat hij zijn participerende manier van werken niet alleen kon toepassen, maar ook kon professionaliseren. Juist omdat deze vorm van journalistiek tijd kost en de uitkomst vooraf onzeker is, vormt financiering een belangrijke voorwaarde.

Hij noemt een belangrijk mechanisme: de financiële ondersteuning zorgde voor een startfinanciering van verschillende werken, waarna de Volkskrant besloot het werk van hem zelf volledig te financieren. Het laat zien dat de middelen uit het fonds de drempel voor investeringen vanuit redactie kan verlagen en kan leiden tot structurele private financiering. Daarnaast heeft de ondersteuning hem in staat gesteld om zijn werkwijze verder te verdiepen. Zijn meelooptijd bij CORRECTIV leidde tot nieuwe methodische inzichten en een uitbreiding van zijn netwerk, waarbij toekomstige internationale samenwerkingen in het verschiet liggen.

Ook op het niveau van samenwerking zijn effecten zichtbaar. Mede dankzij de middelen vanuit het Fonds BJP heeft hij zijn onderzoeksverhaal over Uber kunnen uitvoeren. Met dit verhaal is hij naar de Volkskrant gestapt, waaruit zijn huidige samenwerking met de krant is voortgevloeid. "Het is misschien niet zichtbaar, maar de middelen uit het Fonds BJP stonden steeds aan de basis van veel publicaties, die steeds groter zijn geworden in mijn carrière."

Een van zijn langere samenwerkingen is met Laurens. In deze samenwerking vervult Laurens een uitgevers- en redactionele rol, en heeft hij vier boeken van hem uitgegeven. Laurens benadrukt dat Jeroen van Bergeijk in zowel boeken als in artikelen steeds "bij mensen" wil zijn: hij wil horen wat mensen beweegt, de verhalen van betrokkenen zelf opzoeken en daar met grote nauwkeurigheid over schrijven. Die "voeten in de klei"-houding ziet hij als kenmerkend en als verklaring voor de kwaliteit en het onderscheidend vermogen van Jeroens werk. *"Door zelf mee te doen ontstaat informatie en een verhaallijn die niet zou opduiken via een kort bezoek of interviews alleen".* Volgens Laurens zijn de extra middelen voor onderzoeksjournalistiek ook daarom zo belangrijk; het stelt journalisten in staat om meer tijd te stoppen in hun werk.

Het onderzoeksverhaal over Uber bracht het onderwerp nadrukkelijk onder de aandacht van een breder publiek. Jeroen van Bergeijk werd uitgenodigd bij verschillende talkshows om hierover te spreken en zijn ervaringen te delen. Daarmee droeg het verhaal bij aan een breder maatschappelijk gesprek over de positie van platformbedrijven: hoe zij gebruikmaken van publieke voorzieningen, terwijl zij zich tegelijkertijd deels onttrekken aan belasting en regulering. Dergelijke journalistieke producties dragen bij aan het agenderen en voeden van het maatschappelijk debat.

De impact van de ondersteuning reikt verder

De casus van Jeroen van Bergeijk laat zien hoe de regelingen van het Fonds Bijzondere Journalistieke Producten ruimte bieden aan een vorm van onderzoeksjournalistiek die anders moeilijk van de grond komt. De ondersteuning maakt het mogelijk om tijdsintensieve en risicovolle methoden, zoals participerende journalistiek, toe te passen en verder te ontwikkelen. De impact daarvan reikt verder dan afzonderlijke projecten en kan zich vertalen in structurele samenwerkingen met redacties, een sterkere professionele positie en journalistieke producties die bijdragen aan het publieke debat.

Tegelijk laat de casus zien dat deze werkvorm specifieke randvoorwaarden kent, zoals mentale belasting en ethische afwegingen. De ondersteuning richt zich hierbij vooral op financiering. Dit sluit aan bij de verwachtingen van Jeroen van Bergeijk zelf; hij verwacht geen aanvullende ondersteuning en ziet juist de financiële ruimte als belangrijkste meerwaarde. Daarmee laat de casus zien wat de regelingen in de praktijk mogelijk maken voor dit type onderzoeksjournalistiek.

5. Effecten

In dit hoofdstuk beschrijven we de effecten van de regelingen. We gaan in de eerste paragraaf in op de output per regeling. Daarbij baseren wij ons op de beschikbare documentatie.[12] In de tweede paragraaf gaan we per niveau in op de outcome en impact van de regelingen. Wij combineren die, omdat outcome en impact in de praktijk vaak in elkaar overlopen. We differentiëren niet altijd welke impact door specifiek welke regeling of welk fonds is bewerkstelligd. Dit omdat de impact vaak niet goed eenduidig causaal toe te schrijven is aan één specifieke regeling of één fonds. De effecten lopen door elkaar heen; organisaties maken vaak gebruik van meerdere regelingen tegelijk en de impact is het resultaat van samenspel van factoren over een langere periode van tijd.

5.1 Output

In onderstaande tabellen brengen we per regeling de geregistreerde output gedurende 2018 - 2024 in beeld op basis van de jaarverslagen.

[12] Bij een klein deel van de regelingen, met name die van voor 2022, bood de documentatie in mindere mate informatie over de output. Er zijn veel cijfers niet letterlijk als complete regelingsoverzichten opgenomen in de jaarstukken. De tabellen zijn daarom deels opgebouwd uit: subsidieplafonds, aanvraag- en toekenningsaantallen, programmabeschrijvingen, beleidsparagrafen en financiële toelichtingen. Vanaf ongeveer 2022 worden de jaarverslagen specifieker en betrouwbaarder voor reconstructie per regeling.

Tabel 5.1 Output regelingen onderzoeksjournalistiek Fonds BJP 2018 - 2024

Regeling (Fonds BJP)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Regeling Onderzoeks-journalistiek	€ 1,0 mln; 72 aanvragen*; 65 toegekend*; deel budget doorgeschoven*	± € 1,0 mln; 160 aanvragen*; 98 toegekend*; ±€ 0,4 mln over*	± € 1,0 mln; 209 aanvragen*; 134 toegekend*; restant meegenomen (COVID)*	± € 1,0 mln; 162 aanvragen*; 88 toegekend*; < 5% over*	€ 1,0 mln; 198 aanvragen*; 119 toegekend*; geen restant*	± € 1,0 mln; 237 aanvragen*; 152 toegekend*; geen restant*	± € 1,0 mln; 164 toegekend; geen restant*
Regeling Dossiersubsidie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Pilot binnen project-subsidies*; 12 aanvragen*; 4 toekenningen*	Opgenomen in project-subsidies*; 14 aanvragen*; 6 toegekend*	Opgenomen in project-subsidies; 11 aanvragen; 8 toegekend
Regeling Vervangende Kracht	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 45.000*; pilotregeling; 1 toekenning*	Opgenomen in Dossier subsidie*; 7 keer toegekend*	Opgenomen in Dossier subsidie
Beurs Jong Talent / Traineeships	n.v.t.	€ 600k; 9 toegekend*; € 75k over*	€ 600k*; 10 toegekend*; geen restant*	€ 600k*; 10 toegekend*; geen restant*	€ 600k*; 15 toegekend*; geen restant*	Overgangsfase*; 34 trainees actief; ± € 370k over*	€ 968k*; 33 trainees actief; geen restant
Beurs Expertise-bevordering / Journalistieke Ontwikkeling	n.v.t.	€ 75k*; 47 aanvragen*; 34 toegekend*	€ 600k*; 64 aanvragen*; 35 toegekend*	€ 600k*; 86 aanvragen*; 66 toegekend*	€ 600k*; 82 aanvragen*; 58 toegekend*	Overgangsfase*; 114 aanvragen*; 102 toegekend*	€ 250k*; 65 aanvragen; 51 toegekend
Journalistiek+	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	pilotfase / ontwikkeling regeling*	€ 0,4 mln*; 53 aanvragen*; 21 toegekend*	21 subsidies toegekend; regeling voortgezet; sterke uitbreiding begeleiding/ coaching

*Gereconstrueerd of indicatief op basis van jaarverslagen.

Tabel 5.2 Output regelingen onderzoeksjournalistiek SvdJ 2018 - 2024

Regeling (SVDJ)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Regeling Onderzoeksjournalistiek	€ 2,9 mln; 96 aanvragen*; 24 toegekend*; € 0,4 mln over*	€ 2,9 mln*; 28 toegekend*; geen restant	€ 2,5 mln*; 26 toegekend*; geen restant	€ 2,5 mln*; 18 toegekend*; deel budget doorgeschoven	€ 2,5 mln*; regeling herzien naar nieuwe sporen	Vervallen – over naar deelregelingen	n.v.t.
Regeling Talentontwikkeling	n.v.t.	€ 0,3 mln*; 18 aanvragen*; 7 projecten*; € 25k over*	€ 0,30 mln*; 9 aanvragen*; 9 projecten*	€ 0,314 mln*; 6 projecten*	€ 0,275 mln*; 8 aanvragen; 6 projecten	Beëindigd	n.v.t.
Regeling Thematische samenwerking	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 0,275 mln* (pilot); 3 aanvragen*; 1 toegekend*	€ 0,275 mln*; weinig aanvragen*; enkele toegekend*	stopgezet
Regeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	pilot ontwikkeling binnen OJ-budget; 15 aanvragen*; 10 toegekend*	€ 0,624 mln*; 20 aanvragen; 12 toegekend*	€ 0,696 mln; 27 aanvragen; 12 toegekend; toewijzingen € 686.300
Regeling Verduurzaming OJ	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 2,08 mln; 11 aanvragen; 9 toegekend	Geen nieuwe ronde; ontwikkelbudget/ incidentele subsidie-verleningen € 126.868

*gereconstrueerd of indicatief op basis van jaarverslagen.

In totaal is bij het Fonds BJP op basis van de vermelde bedragen circa € 12,9 miljoen aan subsidies toegekend, verdeeld over minimaal 1.278 toekenningen. Dit is verspreid over meerdere regelingen, waaronder de regeling Onderzoeksjournalistiek, talent- en ontwikkelingsbeurzen en later aanvullende instrumenten zoals Journalistiek+.

Bij het SvdJ ligt de omvang van de subsidie per regeling hoger en is logischerwijs meer geconcentreerd, gezien het feit dat SvdJ organisaties en de sector ondersteunt en Fonds BJP projecten en individuen. Het gaat dan om ongeveer € 18,6 miljoen aan subsidiegelden aan minimaal 167 toegekende aanvragen. Daarbij ligt het zwaartepunt van de besteding bij enkele grotere regelingen, met name de regeling Onderzoeksjournalistiek en in latere jaren Verduurzaming en Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek.

Over het algemeen worden de subsidiebudgetten van beide fondsen volledig benut. In de jaren waarin sprake was van onderbesteding, zijn hiervoor verklaarbare omstandigheden aan te wijzen. Dit deed zich met name voor in het eerste jaar van de aanvullende middelen, toen de fondsen in korte tijd nieuwe regelingen moesten ontwikkelen en nog minder bekend waren. Het nam logischerwijs veel tijd in beslag, terwijl de effecten pas later zichtbaar zijn. Daarnaast speelde dit tijdens de coronapandemie, toen sommige regelingen moeilijk uitvoerbaar waren en voor mediaorganisaties niet altijd prioriteit hadden.

5.2 Outcome en impact

In deze paragraaf tonen we de outcome en impact (de effecten) die de regelingen hebben bewerkstelligd. We beschrijven de effecten op drie niveaus: micro, meso en macro.

- Microniveau: het niveau van individuele journalisten of projecten.
- Mesoniveau: het niveau van organisaties, redacties en samenwerkingsverbanden.
- Macroniveau: het niveau van de journalistieke sector als geheel en de bredere maatschappelijke context.

5.2.1 Microniveau

Op microniveau zijn de effecten van de regelingen het meest direct en eenduidig positief. Overkoepelend zien we vijf rode lijnen in de effecten op microniveau die we hieronder toelichten.

1. Tijd en ruimte

Er zijn verschillende regelingen die bijdragen aan het creëren van meer tijd en ruimte voor onderzoekjournalistiek. De Regeling Vervangende Kracht (Fonds BJP) voorkomt dat onderzoeksprojecten stilvallen door dagelijkse productiedruk of personeelstekorten. De Regeling Onderzoeksjournalistiek (Fonds BJP) biedt (zzp-)journalisten de mogelijkheid om zelfstandig aan diepgravende projecten te werken. En binnen verschillende regelingen van het SvdJ wordt het creëren van structurele ruimte voor onderzoek expliciet genoemd als belangrijk effect.

Respondenten zien dit als een wezenlijk effect. Door toegenomen tijd en ruimte wordt langdurige, zorgvuldige verdieping mogelijk gemaakt. Maar het levert niet alleen extra tijd voor onderzoek op, het maakt ook mogelijk dat journalisten zich volledig kunnen onderdompelen in complexe en soms ook emotioneel zware onderwerpen. Extra tijd en ruimte betekent ook extra tijd en ruimte om in zware thema's te duiken én ze emotioneel te verwerken.

"Langdurige diepgravende producties financieren, als freelancer, is zonder projectsubsidie onmogelijk"
(Respondent over regeling Projectsubsidies van Fonds BJP)

2. Vaardigheden en vakmanschap

Vooral bij de regelingen die zijn gericht op talentontwikkeling van startende en meer ervaren onderzoeksjournalisten wordt de meerwaarde als groot ervaren. De Beurs Journalistieke Ontwikkeling (Fonds BJP) draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling, versterking van onderzoeksvaardigheden en uitbreiding van kennis en netwerk. De Regeling Traineeships Onderzoeksjournalistiek (Fonds BJP) ondersteunt beginnende journalisten bij het opbouwen van ervaring met grotere onderzoeksprojecten. Journalistiek+ (Fonds BJP) stimuleert de ontwikkeling van nieuwe vaardigheden en journalistieke vormen buiten bestaande kaders.

Het SvdJ voorziet met de Regeling Talentontwikkeling ook in versterking van onderzoeksjournalistieke vaardigheden via scholing. Deelnemers kunnen gebruik maken van coaching, trainingen, conferenties en (internationale) netwerken waar zij vaardigheden opdoen die zij zonder subsidie moeilijk zouden hebben verkregen. Het gaat hierbij dan onder meer om datajournalistiek, innovatieve onderzoeksmethoden, nieuwe vertelvormen en crossmediale productievormen. Ook wordt gesteld dat de regelingen bijdragen aan versnelling van professionele groei door een intensief leerproces binnen de trajecten.

"Met de Beurs Journalistieke ontwikkelingen ben ik naar Data Harvest geweest in Mechelen. Die was ongelooflijk goed en het fijne was ook; ik heb echt mijn crowd gevonden! Wat een hele fijne ervaring is als je freelancejournalist bent. Het heeft daarnaast ook andere dingen in gang gezet. Als gevolg heb ik vorig jaar zelf een sessie gepresenteerd op Data Harvest. "
(Respondent over de regeling Beurs journalistieke Ontwikkelingen van Fonds BJP)

3. Netwerken en samenwerken

Wat veel terugkwam op alle niveaus, en dus ook op microniveau, was het belang van netwerken en samenwerkingsverbanden die via de regelingen worden mogelijk gemaakt en gestimuleerd. Deelname aan een traject leidt op zichzelf soms al tot een nieuw netwerk, simpelweg doordat deelnemers elkaar leren kennen. Maar ook wordt het bewust gestimuleerd in de vorm van bijvoorbeeld netwerkbijeenkomsten. Respondenten vertellen dat zij - soms ook tijdens conferenties in het buitenland - nieuwe contacten opdoen wat constructief is voor kennisuitwisseling en vervolgprojecten. Ook kennisdeling tussen deelnemers en redacties vindt plaats. Deelnemers aan bepaalde trajecten beschrijven hoe via scholing opgedane kennis breder binnen de redactie wordt verspreid, dan wel door het toepassen van die kennis, dan wel door zelf een training te organiseren binnen de redactie.

"Wij zien om ons heen dat er veel meer wordt samengewerkt tussen onderzoeksplatforms, ouderwetse media, nieuwere media. Dat komt misschien niet 100% door de regeling, maar het heeft er wel mee te maken. Vooral in verbanden tussen verschillende organisaties en platforms is het veel meer vanzelfsprekend geworden om samen te werken"
(Respondent over regeling Thematisch Samenwerking van SvdJ)

4. Carrièreperspectief

Journalisten die aan het begin van hun carrière staan, geven bovendien aan dat de regelingen helpen in hun professionele positionering en om toegang te verkrijgen tot redacties. Het kan functioneren als 'voet tussen de deur' bij redacties en bijdragen aan zichtbaarheid binnen de sector.

Wat betreft die voet tussen de deur wordt wel een kanttekening geplaatst over de duurzaamheid van het effect. Volgens respondenten blijft de doorstroom binnen de onderzoeksjournalistiek een kwetsbaar gegeven en dat heeft vooral te maken met de arbeidsmarkt zelf. Er zijn veel mensen die onderzoeksjournalist willen worden, maar er zijn er steeds minder die het blijven. De werkgelegenheid en omvang van opdrachten is relatief niet groot, alhoewel groter dan ten tijde van de stand van zaken onderzoek in 2018 (Beunders & DSP-groep). Er zijn zorgen over lage vergoedingen, (sociale) veiligheid - Persveilig ziet al jaren een stijging in incidenten - en het ontbreken van structurele ondersteuning met name voor freelancers. Juist freelancers spelen regelmatig een belangrijke rol in innovatie en diversiteit, doordat zij nieuwe onderwerpen en werkwijzen introduceren en buiten bestaande redactionele structuren opereren. Tegelijkertijd zijn zij door hun afhankelijkheid van tijdelijke opdrachten en projectfinanciering ook de meest kwetsbare arbeidskrachten.

5. Verschuivende verantwoordelijkheden

Wat betreft de kwetsbare positie van freelancers worden bovendien zorgen geuit over verantwoordelijkheden die voorheen gedragen werden door redacties en die nu lijken te blijven liggen. Veiligheid (bijvoorbeeld in verband met risicovolle thema's of gebieden), mentale gezondheid en juridische kwesties zijn voor (onderzoeks-)journalisten die niet vast verbonden zijn aan een redactie grote lasten om te dragen. Verschillende respondenten geven aan dat ze vinden dat redacties niet alleen naar hun werknemers in loondienst, maar ook naar freelancers een zorgplicht hebben. Zeker wanneer zij profiteren van het product, project of de subsidies. Nu wordt deze zorgplicht in sommige gevallen door de fondsen overgenomen. Het is de vraag of dat wel een gewenste uitkomst is.

5.2.2 Mesoniveau

Op het niveau van redacties en organisaties leiden subsidies, volgens respondenten, over het geheel genomen tot versterking. Voorbeelden zijn de Regeling Traineeships Onderzoeksjournalistiek die nieuwe talenten en werkwijzen binnen redacties brengt, ook Journalistiek+ stimuleert vernieuwende journalistieke vormen en methoden. De Regeling Dossiersubsidie versterkt redacties door specialistische dossierkennis op te bouwen. De Regeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek van het SvdJ helpt organisaties om onderzoeksjournalistiek beter te organiseren en structureel te verankeren. De Regeling Thematisch Samenwerken (SvdJ) draagt expliciet bij aan netwerkvorming, innovatie in onderzoeksmethoden en kennisdeling tussen organisaties. Ook de Regeling Verduurzaming wordt door respondenten genoemd als stimulans voor samenwerking, zakelijke professionalisering en organisatorische ontwikkeling.

Structurele versterking, inrichting en uitbreiding onderzoeksjournalistiek binnen organisaties

Subsidie uit deze regelingen kan leiden tot de inrichting of uitbreiding van een onderzoeksredactie. In sommige organisaties, zoals bij de *Leeuwarder Courant*, ontstond voor het eerst structurele capaciteit voor onderzoeksjournalistiek en in weer andere gevallen werd onderzoeksjournalistiek steviger ingebed in bestaande redacties, nationaal, regionaal en lokaal. Hierbij is de subsidieregeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek van SvdJ van grote meerwaarde. Subsidies kunnen leiden tot nieuwe functies, kennisdeling, de introductie van nieuwe werkwijzen en het toepassen van nieuwe technologieën.

"Mensen zijn gegroeid, maar ook de organisatie. Onderzoeksjournalistiek staat niet meer ter discussie."
(RESPONDENT OVER DE REGELING RUIMTE VOOR ONDERZOEKSJOURNALISTIEK SVDJ)

Samenwerking en kennisdeling

Net als op microniveau heeft op mesoniveau de stimulering van samenwerking een merkbaar positief effect. Er ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden op kleine schaal (journalisten onderling) en op grotere schaal tussen lokale, regionale en landelijke mediaorganisaties of mediaorganisaties en zelfstandig werkende onderzoeksjournalisten of collectieven. De samenwerkingsverbanden die in eerste instantie van tijdelijke projectmatige aard waren, blijven in sommige gevallen bestaan na afloop van het project. Maar duurzaamheid van projecten en samenwerkingsverbanden is niet gegarandeerd; soms valt de samenwerking weg na het einde van de subsidie. Een mooi voorbeeld van een duurzame samenwerking is het netwerk met 50 mediapartners waarmee Investico samenwerkt. De redacties van deze mediapartners dragen niet alleen bij aan de verspreiding van onderzoeksjournalistieke producties; zij werken er ook geregeld inhoudelijk aan mee. De fondsen lijken zich ervan bewust dat de duurzaamheid van samenwerkingen afhankelijk is van factoren die slechts beperkt beïnvloedbaar zijn, zoals gedeelde inhoudelijke belangen, organisatorische omstandigheden, beschikbare financiering en persoonlijke relaties tussen betrokkenen. Dus het uitblijven van een langdurige samenwerking wordt niet automatisch gezien als een teken dat een project minder succesvol is geweest.

> *"De combinatie van tijd en begeleiding vanuit de subsidieregeling verhoogt de kwaliteit van het onderzoek. Ook het netwerk en de bijeenkomsten leveren grote meerwaarde op."*
> (RESPONDENT OVER DE REGELING RUIMTE VOOR ONDERZOEKSJOURNALISTIEK SVDJ)

Knelpunten

Er wordt door respondenten gewezen op een mogelijke hiaat of knelpunt: kleinere organisaties geven aan relatief veel tijd kwijt te zijn aan de verantwoording van subsidies, waardoor ze minder profiteren van de regeling. Sommige respondenten geven dan ook aan dat zij in de verhouding investering versus opbrengst soms de keuze maken om niet aan te vragen. De fondsen zijn zich hiervan bewust en zijn voornemens hierop in te grijpen door ofwel een wijziging in de huidige regelingen ofwel een aanvullende regeling specifiek voor kleinere organisaties.

De regelingen lijken daarnaast goed aan te sluiten bij beginnende onderzoeksredacties én bij grotere organisaties – die laatste zijn beter in staat om subsidie om te zetten in structurele groei en professionalisering. De groep daartussen, die van beginnende onderzoeksredactie die doorgroeit naar structurele onderzoeksredactie met grote subsidiestroom, vindt lastiger aansluiting bij de regelingen.

5.2.3 Macroniveau

Op macroniveau geven de respondenten terug dat maatschappijbrede effecten zichtbaar zijn en zij, binnen de context van de sector, normverschuivingen als potentieel resultaat van de middelen zien.

Directe en indirecte verbanden zichtbaar tussen subsidie en maatschappelijk effect

Respondenten geven aan dat onderzoeksjournalistieke projecten bijdragen aan zichtbaarheid van misstanden, aan beleidsdiscussies of aan maatschappelijke bewustwording, maar dat de doorwerking – bijvoorbeeld in de vorm van Kamervragen, formele onderzoeken, moties en amendementen of beleidsaanpassingen – sterk afhankelijk is van de context, het onderwerp en de timing. De relatie tussen subsidie tot product to maatschappelijk effect is niet lineair, al zien media op regionaal en lokaal niveau wel beter en sneller welke verbanden er zijn. Waar vrijwel alle respondenten, dus ook media op nationaal niveau, wel helder over zijn, is dat veel tijdsintensieve en complexe onderzoeken niet zouden kunnen worden uitgevoerd zonder financiering, waardoor de

potentiële maatschappelijke doorwerking zou ontbreken. In die zin dragen de middelen indirect bij aan maatschappelijk debat en beter geïnformeerde burgers en daarmee aan de democratische functie van journalistiek.

Sterke reputatie Nederlandse onderzoeksjournalistiek

Buiten de landsgrenzen hebben de subsidies ook effect. Bijvoorbeeld op internationale samenwerkingsverbanden en op de mate van betrouwbaarheid die in het buitenland wordt toegekend aan de Nederlandse journalistiek. Die betrouwbaarheid komt volgens respondenten voort uit de kwaliteit van de producties. En die kwaliteit kon tot stand komen door voldoende tijd en vakmanschap dankzij subsidies.

"Door de specifieke gelden voor bedrijfsvoering konden wij een projectcoördinator betalen. Zo konden wij fungeren als spil van een internationaal onderzoek met media uit verschillende landen"
(RESPONDENT OVER DE REGELING VERDUURZAMING VAN SVDJ)

Normverschuiving

Respondenten zien daarnaast een normverschuiving van competitie en concurrentie naar meer samenwerking binnen de sector: beide fondsen stimuleren samenwerking tussen journalisten en tussen organisaties en dit leidt tot een nieuwe norm. Deze norm is in ieder geval te zien bij de nieuwe generatie (onderzoeks-)journalisten, die elkaar via activiteiten zoals netwerkbijeenkomsten, conferenties en trainingen van de fondsen kennen. In verband met die normverschuiving spreken respondenten ook over de opkomst van netwerken en samenwerkingsverbanden in nationale en in internationale context. Samenwerking wordt steeds meer de norm, waarbij data- en onderzoeksjournalisten, platforms, collectieven en redacties gezamenlijk opereren in complexe onderzoeksprojecten.

Institutionele spanning - aanbod (subsidie) en vraag (stimuleren van onderzoeksjournalistiek) sluiten niet overal goed op elkaar aan

De evaluatie laat een fundamentele spanning zien tussen enerzijds de constatering van marktfalen binnen onderzoeksjournalistiek (zie de onderzoeken uit 2018) - één van de aanleidingen voor publieke ondersteuning - en anderzijds een deel uitvoeringspraktijk van bijvoorbeeld de regeling Verduurzaming (SvdJ) waarin de nadruk ligt op innovatie, ondernemerschap en het ontwikkelen van duurzame marktmodellen. Verschillende respondenten plaatsen vraagtekens bij de mate waarin dergelijke marktlogica aansluit op de economische realiteit van onderzoeksjournalistiek als publieke voorziening. Waar het Fonds BJP vooral wordt geassocieerd met directe ondersteuning van journalistieke inhoud en makers, opereert het SvdJ meer op het niveau van innovatie, organisatieontwikkeling en sectorvernieuwing. Juist doordat deze begrippen abstracter en normatiever van aard zijn, ontstaat discussie over de interpretatie van beleidsdoelen, succescriteria en de gewenste richting van publieke ondersteuning door het fonds. Respondenten ervaren dat organisaties zich bij subsidie regelmatig genoodzaakt voelen hun activiteiten te presenteren in termen van innovatie en verduurzaming, ook wanneer de feitelijke behoefte primair ligt bij continuïteit, redactionele stabiliteit of structurele ondersteuning voor de productie van onderzoeksjournalistieke projecten.

Deze spanning wordt bevestigd door de evaluatie van SvdJ door KWINK[13]. Daarin wordt geconstateerd dat het fonds sinds 2022 nadrukkelijker is gaan werken vanuit een combinatie van subsidie, begeleiding en kennisdeling. De meerwaarde van deze aanpak wordt gezien als sterk

[13] KWINK groep. (2024). *Evaluatie Stimuleringsfonds voor de Journalistiek 2017–2023: Eindrapport*. Den Haag: KWINK groep.

afhankelijk van het type organisatie. Kleinere, jonge organisaties waarderen de ondersteuning bij professionalisering en organisatieontwikkeling, terwijl grotere of meer ervaren organisaties de nadruk op begeleiding, innovatieprocessen en ondernemerschap minder passend vinden. Het verschil in opvattingen over de vraag of publieke ondersteuning primair gericht moet zijn op het versterken van organisatorische en economische randvoorwaarden, dan wel op het rechtstreeks mogelijk maken van journalistieke productie en onderzoeksjournalistieke capaciteit blijft een spanningsveld.

Randvoorwaarden voor het realiseren van effecten

De mate waarin de beschreven effecten van de regelingen daadwerkelijk tot stand komen, blijkt afhankelijk van een aantal randvoorwaarden binnen de sector en het beleidsdomein.
In de eerste plaats speelt de arbeidsmarktpositie van journalisten een belangrijke rol. Lage tarieven, met name voor freelancers, in combinatie met een hoge werkdruk en beperkte loopbaanzekerheid, vormen een structurele belemmering voor duurzame inzetbaarheid. Dit vertaalt zich onder meer in uitstroom van ervaren journalisten in de fase waarin financiële stabiliteit belangrijker wordt.
Journalisten en organisaties zijn gebaat bij een sterk en duurzame sector. Met de bezuinigingen bij de publieke omroepen en de keuzes die daarin worden gemaakt met betrekking tot onderzoeksjournalistiek komt de sector meer onder druk te staan.

Daarnaast leidt de toenemende juridisering van de samenleving tot hogere kosten en risico's voor onderzoeksjournalistiek, bijvoorbeeld door de inzet van advocaten en juridische procedures. Ook de toegenomen complexiteit en tijdsinvestering/-duur rond WOO-verzoeken legt extra druk op journalisten en redacties, waardoor de benodigde tijd en middelen voor onderzoeksprojecten verder toenemen[14].

Casus 3 Follow the Money

"Wij hebben een hub-functie binnen Europa en dat waren we niet geworden zonder hulp van deze regeling".

Follow the Money is volledig gespecialiseerd in onderzoeksjournalistiek en publiceert gemiddeld anderhalf artikel per dag. Vrijwel altijd onderdeel van een langlopend journalistiek onderzoek. De inhoudelijke insteek is financieel-economisch: geldstromen volgen om bredere maatschappelijke kwesties bloot te leggen. Dit kan gaan over allerlei onderwerpen, zoals zorg, woningbouw, landbouw, financiële markten of Europese politiek.

Het gaat niet alleen om wat er wordt gepubliceerd, maar ook om de manier waarop onderzoek wordt ingericht. Volgens Sanders, algemeen directeur van Follow the Money (FTM), is juist dat organiserende vermogen de afgelopen jaren gegroeid.

Die interne ontwikkeling hangt nauw samen met de inzet van regelingen van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ). FTM maakte de afgelopen jaren vooral gebruik van de regeling Verduurzaming onderzoeksjournalistiek en eerder van de acceleratorregeling. De financiële middelen zijn ingezet voor duurzame investeringen in de organisatie: een eigen team datajournalisten, een full-time projectmanager voor het tot stand brengen van samenwerking met andere (internationale) redacties en een redactieteam van ongeveer zes journalisten in Brussel. Volgens Sanders is dit inmiddels de grootste onderzoeksredactie die zich richt op het controleren van de Europese Unie.

[14] Overigens bleek dit ook het tijdens het onderzoek van DSP-groep naar de stand van onderzoeksjournalistiek (2018). De WOB werd toen genoemd als een van de knelpunten: 'wobstructie'.

"Juist die combinatie zorgt ervoor dat je een sterk Europees profiel kunt bouwen, en aan je samenwerkingspartners kunt laten zien waar je goed in bent" deelt Sanders. In de praktijk initieert FTM onderzoeken, bouwt ze bijbehorende datasets en coördineert ze internationale samenwerkingen. Daarmee verschuift hun rol van uitsluitend producent van publicaties naar een partij die onderzoeksjournalistiek structureert en opschaalt, met een steeds sterkere focus op samenwerking binnen Europa.

De rol van de regelingen

Die rol wordt bijvoorbeeld zichtbaar in het onderzoek naar de Russische "shadow fleet". FTM onderzocht hoe Russisch olie en gas, ondanks een exportverbod, alsnog onder andere landsvlaggen werd geëxporteerd. *"Wij bouwen de datasets van al het scheepsverkeer rondom Europa, en zoeken aansluiting met België, Frankrijk en Noorwegen. Wij stellen die dataset ter beschikking onder de voorwaarden dat we met z'n allen tegelijk publiceren onder een gezamenlijke naam. En dat regisseren wij allemaal".*

Volgens Sanders zit daar ook de meerwaarde van de regelingen: *"Met deze regeling kunnen we onze meest complexe projecten financieren"*. Het gaat hierbij niet om het voortbestaan van de organisatie als geheel: FTM beschikt al over een duurzaam verdienmodel met inmiddels 50.000 betalende lezers. Maar het gaat om de ruimte om risicovolle investeringen te doen. Met name internationale projecten brengen kosten met zich mee, terwijl het verdienmodel niet altijd direct duidelijk is. De regelingen maken het mogelijk om deze stap toch te zetten.

Doorwerking in organisatie, samenwerking en impact

Binnen de organisatie heeft de financiële ondersteuning van het SvdJ geleid tot meer structurele capaciteit en professionalisering. De investeringen maken het mogelijk om grotere projecten te dragen. Volgens Sanders heeft FTM een hub-functie binnen Europa en doen zij de "heavy lifting" die nodig is voor dit type samenwerkingen. Daarnaast werkt FTM met een groot netwerk van internationale partners, variërend van grote media tot kleinere redacties. Samenwerking is daarmee geen bijvangst, maar een centraal onderdeel van de werkwijze. Juist door die rol kan FTM internationale onderzoeken initiëren die voor individuele redacties moeilijk realiseerbaar zouden zijn.

Publicaties van FTM leiden volgens Sanders regelmatig tot politieke en bestuurlijke reacties, zoals Kamervragen, raadsvragen of andere vormen van opvolging. Als voorbeeld noemt hij het Huawei-onderzoek, waarin naar voren kwam hoe Europarlementariërs zouden zijn omgekocht. *"Dit was ook echt een Europese scoop van ons en leidde tot vragen in het Europees parlement".*

Wat deze casus laat zien

Deze casus laat zien dat de meerwaarde van de middelen bij FTM niet alleen zit in afzonderlijke publicaties, maar in het opbouwen van een infrastructuur voor onderzoeksjournalistiek. Juist door te investeren in data, samenwerking en organisatievermogen kan FTM onderzoek op grotere en internationale schaal uitvoeren en agenderen. Daarmee maakt het SvdJ het mogelijk om dit type onderzoeksjournalistiek uit te voeren, dat zonder deze ondersteuning moeilijk of niet van de grond zou komen.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Het geheel overziend laat deze evaluatie vooral zien dat de publieke investering in onderzoeksjournalistiek duidelijk verschil heeft gemaakt. De middelen hebben in de onderzochte periode aantoonbaar bijgedragen aan meer tijd en ruimte voor diepgravend onderzoek, aan de ontwikkeling van journalistiek vakmanschap, aan de versterking van redacties en aan meer samenwerking binnen de sector. Daarmee zijn de regelingen zowel van waarde geweest voor individuele journalisten en organisaties, als ook voor de bredere journalistieke infrastructuur en de democratische informatievoorziening. Hoewel blijvende aandacht nodig is voor duurzame borging en randvoorwaarden, is de hoofdconclusie positief: de inzet van middelen heeft de onderzoeksjournalistiek in Nederland versterkt.

Hieronder volgen we met de beantwoording van de deelvragen. Vervolgens gaan we in op de bevindingen ten aanzien van de doeltreffendheid en doelmatigheid van de middelen voor onderzoeksjournalistiek.

1. **Wat waren de doelstellingen van de subsidieregelingen van SvdJ en Fonds BJP voor de ondersteuning van onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024?**

De subsidieregelingen van het SvdJ en het Fonds BJP zijn vanaf 2018 ingericht binnen de kaders van de door OCW geformuleerde doelstellingen voor de versterking van de onderzoeksjournalistiek. Deze doelstellingen omvatten het stimuleren van journalistieke producties (met nadruk op regionale en lokale onderzoeksjournalistiek en zzp'ers), het bevorderen van talentontwikkeling en professionalisering en het stimuleren van innovatie en samenwerking binnen de sector. Binnen deze kaders hebben beide fondsen eigen accenten gelegd, passend bij hun missies en doelstellingen. Het Fonds BJP richt zich primair op het ondersteunen van individuele journalisten en het mogelijk maken van diepgravende journalistieke producties die zonder subsidie moeilijk tot stand komen, en focust daarmee op productie en talentontwikkeling. Het SvdJ richt zich met name op het versterken van journalistieke organisaties, de opbouw en professionalisering van onderzoeksredacties en het stimuleren van samenwerking tussen mediaorganisaties, en legt daarom meer nadruk op professionalisering en innovatie.

2. **Welke wijzigingen of aanvullingen hebben de fondsen in deze periode aangebracht in de regelingen, en wat waren hiervoor de overwegingen?**

De fondsen hebben in de periode 2018–2024 verschillende wijzigingen en aanvullingen doorgevoerd in hun regelingen gefinancierd uit de middelen voor onderzoeksjournalistiek van het ministerie van OCW.

Bij het Fonds BJP is gedurende de onderzoeksperiode vooral sprake van een geleidelijke verbreding van een in de kern stabiel instrumentarium. De ondersteuning bleef primair gericht op individuele journalisten, onderzoeksproducties en talentontwikkeling, maar werd aangevuld met instrumenten voor begeleiding, kennisuitwisseling, traineeships en nieuwe journalistieke vaardigheden. De kern van de ondersteuning bleef daarbij het mogelijk maken van diepgravende journalistieke producties en de ontwikkeling van onderzoeksjournalisten.

Bij het SvdJ was de inzet in de eerste jaren vooral gericht op het financieren van onderzoeksjournalistieke capaciteit binnen organisaties. Het accent verschoof geleidelijk naar het versterken van de voorwaarden waarbinnen onderzoeksjournalistiek kan plaatsvinden. Dit kreeg vorm in nieuwe regelingen zoals *Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek* en *Verduurzaming*, waarin naast subsidie ook begeleiding, kennisdeling en organisatieontwikkeling een belangrijke rol spelen. Daarmee ontwikkelde het SvdJ zich van subsidieverstrekker naar een meer programmatische ondersteuner van de onderzoeksjournalistieke infrastructuur. De focus verschoof daarbij van het sec mogelijk maken van producties naar duurzame versterking van redacties, en organisatorische borging van onderzoeksjournalistiek. Via professionalisering, samenwerking en aandacht voor verdienmodellen. Deze verschuiving vloeide voort uit de overtuiging dat incidentele project- en capaciteitsfinanciering weliswaar afzonderlijke producties mogelijk maakte, maar onvoldoende bijdroeg aan een structureel sterke en toekomstbestendige onderzoeksjournalistieke sector.

3. Tot welke effecten hebben de subsidieregelingen op micro-, meso- en macroniveau geleid?

De uitkomsten van de evaluatie laten een positief beeld zien, de inzet van de middelen OJ zijn effectief. De subsidieregelingen van het SvdJ en het Fonds BJP hebben aantoonbare effecten gehad op micro-, meso- en macroniveau, waarbij de mate van direct zichtbare effecten afneemt naarmate het analyseniveau toeneemt. Op microniveau zijn de effecten het meest eenduidig en positief: subsidies dragen direct bij aan meer tijd en ruimte voor onderzoeksjournalistiek, de ontwikkeling van vaardigheden en netwerken, en verbeterde carrièreperspectieven voor journalisten. De beoogde effecten worden op dit niveau in belangrijke mate gerealiseerd. Op mesoniveau leiden de regelingen tot versterking van redacties en organisaties, onder meer via het opzetten of uitbreiden van onderzoeksredacties, samenwerking en kennisontwikkeling. Tegelijkertijd is de structurele inbedding van deze effecten wisselend; de continuïteit van activiteiten en samenwerkingsverbanden is niet altijd gegarandeerd na afloop van de subsidie. Op macroniveau zijn effecten zichtbaar in de vorm van maatschappelijke doorwerking en veranderingen binnen de journalistieke sector, zoals respectievelijk bijdragen aan publieke discussie - specifiek op lokaal en regionaal niveau - en een verschuiving van competitie naar samenwerking. Deze effecten zijn echter minder direct aantoonbaar toe te schrijven aan de regelingen.

4. In hoeverre heeft de inzet van financiële middelen bijgedragen aan een duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek op lokaal en regionaal niveau?

De inzet van de financiële middelen heeft bijgedragen aan de versterking van onderzoeksjournalistiek op lokaal en regionaal niveau, maar de mate waarin dit als duurzaam kan worden beschouwd varieert. Op micro- en mesoniveau zijn duidelijke positieve effecten zichtbaar: middelen maken het mogelijk om tijd en capaciteit vrij te maken voor onderzoeksjournalistiek, leiden tot de ontwikkeling van vaardigheden en dragen bij aan het opzetten en uitbreiden van onderzoeksredacties, juist in de regio's waar voorheen geen tot weinig capaciteit voor onderzoek op redacties of door zzp'ers was. In meerdere gevallen resulteert dit in nieuwe samenwerkingsverbanden en een sterkere positionering van onderzoeksjournalistiek binnen redacties. Tegelijkertijd blijkt de structurele borging van deze effecten niet vanzelfsprekend of lastig. De continuïteit van onderzoeksactiviteiten en samenwerkingen is afhankelijk van tijdelijke subsidiestromen en valt soms weg na afloop daarvan. Daarnaast blijkt de stap van tijdelijke impuls naar structureel ingebedde onderzoeksjournalistiek, met name bij kleinere en regionale organisaties, lastig te zetten. Op macroniveau dragen de middelen bij aan een bredere versterking van de sector en aan maatschappelijke effecten, maar deze doorwerking is indirect en contextafhankelijk. Per saldo kan worden vastgesteld dat de middelen een duidelijke

bijdrage leveren aan de versterking van onderzoeksjournalistiek op lokaal en regionaal niveau, maar dat de duurzaamheid van deze versterking nog niet in alle gevallen is geborgd.

5. Welke voorwaarden zijn van belang voor een duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek?

De resultaten laten zien dat de ingezette middelen in de periode tot en met 2024 in belangrijke mate hebben bijgedragen aan de versterking van de onderzoeksjournalistiek. De ondersteuning blijkt essentieel voor het mogelijk maken van onderzoeksproducties, het ontwikkelen van journalistiek talent en het stimuleren van samenwerking binnen de sector en de (tijdelijke) versterking van redacties. Tegelijkertijd maakt de analyse duidelijk dat de effectiviteit van de inzet sterk samenhangt met de balans in de vorm en richting van de ondersteuning van de journalist, het onderzoek, de productie, het platform en de sector. De regelingen bewegen zich tussen meerdere polen - in allebei moet worden geïnvesteerd maar wel in de juiste balans: tussen ondersteuning van de (jonge) individuele journalist en het versterken van onderzoeksprojecten en producties, tussen het faciliteren van publicatie en het versterken van onderliggende platforms en organisaties, en tussen aandacht voor de positie van de journalist (zoals tarief en opleiding) en de economische draagkracht van de sector als geheel.

Er is sprake van spanning. De regelingen dragen bij aan het ondersteunen van freelancejournalisten, maar zijn geen oplossing voor de kwetsbare positie. Spanning tussen het karakter van onderzoeksjournalistiek als ‘publiek goed’ tegenover het stimuleren van innovatie en verdienmodellen van een product dat in grote mate afhankelijk zal blijven van subsidie.
Ook in de verhouding tussen projectsubsidies en meer structurele ondersteuning is een afweging zichtbaar: waar projectsubsidies kunnen leiden tot concrete output, zijn structurele investeringen nodig voor duurzame verankering. Innovatie is noodzakelijk voor een duurzame toekomst, een collectief dat zich bezig moet houden met innovatie heeft geen of minder tijd voor productie. Ook in de verantwoording schuurt het soms; niet elk vooronderzoek leidt tot een goed onderzoeksjournalistiek-product, maar is wel nodig om uiteindelijk tot een impactvol verhaal te komen.

Daarmee ligt de opgave voor de toekomst niet zozeer in het vergroten van de inzet, maar in het verder optimaliseren van de balans in de verschillende vormen van ondersteuning van de OJ.

6. Welke lessen hebben SvdJ en Fonds BJP opgedaan over het subsidiëren van onderzoeksjournalistiek?

Het SvdJ en het Fonds BJP hebben in de periode 2018–2024 verschillende lessen opgedaan over het subsidiëren van onderzoeksjournalistiek. In de eerste plaats blijkt dat de afbakening van ‘onderzoeksjournalistiek’ in de praktijk niet eenduidig is en dat het hanteren van deze term effecten heeft op de toegankelijkheid van regelingen. Dit heeft ertoe geleid dat fondsen in communicatie en vormgeving van regelingen bewuster omgaan met het bereiken van (nieuwe) doelgroepen en terminologie. Tegelijkertijd blijkt dat het bereiken van nieuwe doelgroepen niet vanzelf leidt tot deelname aan bestaande regelingen; gerichte instrumenten, maatwerk en begeleiding zijn nodig om diversiteit in aanvragen te realiseren.
Daarnaast hebben de fondsen ervaren dat de toegankelijkheid van subsidieregelingen aandacht vraagt, met name voor nieuwe aanvragers. Goed uitleggen van procedures, verwachtingen en

beoordelingscriteria en het bieden van ondersteuning in het aanvraagproces dragen bij aan een breder en inclusiever bereik.
Tot slot laten de ervaringen zien dat de duurzaamheid van effecten niet vanzelfsprekend is met name voor kleinere en lokale/regionale redacties, en de stap naar de 'grote' organisatie gerichte regelingen soms nog groot is. Tegelijkertijd wordt juist hier zowel kwetsbaarheid als groeipotentie waargenomen. Dit benadrukt voor de fondsen het belang van blijvende aandacht voor deze niveaus.

6.2 Doeltreffendheid en doelmatigheid

In deze paragraaf beantwoorden we de hoofdvraag door een beschrijving van de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ingezette middelen ter versterking van de onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024. De centrale onderzoeksvraag luidt:

Zijn de financiële middelen ter ondersteuning van onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024 op een doeltreffende en doelmatige wijze besteed?

Doeltreffendheid heeft hierbij betrekking op de mate waarin de beoogde beleidsdoelen en effecten zijn gerealiseerd, terwijl doelmatigheid ziet op de verhouding tussen de ingezette middelen en de bereikte resultaten. Op basis van de analyse van documentatie, interviews en groepsgesprekken wordt inzicht geboden in de mate waarin de middelen hebben bijgedragen aan de versterking van onderzoeksjournalistiek op individueel, organisatorisch en maatschappelijk niveau, en in hoeverre deze bijdrage als efficiënt en duurzaam kan worden beschouwd.

6.2.1 Doeltreffendheid (bereiken van beoogde effecten)

De resultaten schetsen een positief beeld van doeltreffendheid. Wel zijn er verschillen per niveau wat betreft de mate van aantoonbaarheid:
- Sterk aantoonbaar op microniveau (korte termijn, individueel).
- Gedeeltelijk op mesoniveau (organisaties).
- Indirect en contextafhankelijk op macroniveau (maatschappelijke impact).

Microniveau – duidelijk doeltreffend
Op microniveau zijn de effecten het meest zichtbaar en overtuigend. De middelen dragen hier bij aan het creëren van tijd en ruimte voor onderzoeksjournalistiek, de ontwikkeling van relevante vaardigheden, de uitbreiding van netwerken en samenwerking, en het versterken van de loopbaanpositie van individuele journalisten. Dit wijst op een doeltreffendheid van instrumenten die direct zijn gericht op individuen, zoals beurzen, traineeships en projectsubsidies. Tegelijkertijd blijkt dat de doorstroom naar duurzame arbeidsrelaties beperkt blijft, wat een aandachtspunt vormt voor de langere termijn.

De middelen bereiken hun doelen hier het meest overtuigend:
- Meer tijd en ruimte voor onderzoeksjournalistiek voor journalisten.
- Sterke ontwikkeling van vaardigheden (zoals datajournalistiek en onderzoekstechnieken).
- Vergroting van netwerken en samenwerking.
- Positief effect op loopbaan en positionering.

Mesoniveau – gemengd beeld
Op het niveau van organisaties (mesoniveau) zijn ook positieve effecten zichtbaar, zoals de opbouw en versterking van onderzoeksredacties, de introductie van nieuwe functies en werkwijzen, en het

ontstaan van samenwerkingsverbanden. Deze effecten zijn echter minder stabiel en vaak projectmatig van aard, waardoor de duurzaamheid ervan niet is gegarandeerd. Daarnaast bestaan er verschillen tussen typen organisaties. Grotere organisaties blijken beter in staat om subsidies om te zetten in structurele versterking, subsidies voor het opstarten van een onderzoeksredactie passen goed bij de realiteit van kleinere organisaties. Bij de vervolgstap, de stap tussen opstarten en borgen, ervaren organisaties relatief vaker belemmeringen, onder meer door de administratieve lasten die gepaard gaan met grotere subsidieregelingen. Dit leidt ertoe dat de doeltreffendheid op dit niveau weliswaar aanwezig is, maar ongelijk verdeeld en minder structureel verankerd.

Positieve effecten:
- Opbouw en versterking van onderzoeksredacties.
- Nieuwe functies, werkwijzen en technologiegebruik.
- Ontstaan van samenwerkingen tussen organisaties (soms blijvend).

Beperkingen:
- Duurzaamheid van effecten is niet gegarandeerd (projectmatig karakter).

Verschillen tussen niveaus van organisaties:
- Organisaties met gevestigde onderzoeksredactie hebben de capaciteit om relatief grote subsidies te kunnen benutten.
- Kleinere organisaties hebben baat bij de subsidies voor het opstarten van onderzoeksredacties.
- Organisaties tussen de opstartfase en een gevestigde onderzoeksredactie ervaren relatief hoge administratieve lasten bij grotere subsidieregelingen, wat hun verdere ontwikkeling belemmert.

Macroniveau – indirecte en moeilijk toewijsbare effecten

Op macroniveau zijn er aanwijzingen voor maatschappelijke impact, bijvoorbeeld in de vorm van bijdragen aan het publieke debat en bewustwording van het belang van onafhankelijke onderzoeksjournalistiek. De relatie tussen subsidie, journalistieke productie en maatschappelijke doorwerking is echter niet lineair en sterk afhankelijk van contextuele factoren zoals onderwerp en timing. Hierdoor is de causaliteit moeilijk vast te stellen. Wel zijn bredere sectorontwikkelingen zichtbaar, zoals een toename van samenwerking als norm en een versterking van de internationale positie en reputatie van de Nederlandse onderzoeksjournalistiek. De doeltreffendheid op macroniveau is daarmee aannemelijk, maar lastig empirisch te onderbouwen.

Er zijn indicaties van impact, maar de causaliteit is beperkt.
- Bijdragen aan maatschappelijke bewustwording en debat.
- Mogelijke doorwerking in politiek en beleid.

Tegelijk geldt:
- De relatie tussen subsidie, productie en maatschappelijke impact is niet lineair.
- Effecten zijn sterk afhankelijk van context, onderwerp en timing.

Wel zichtbaar:
- Meer samenwerking als norm binnen de sector.
- Versterking van internationale positie en reputatie.
- Lokale effecten van startende en meer geborgde onderzoeksjournalistiek wel duidelijk zichtbaar.

De doeltreffendheid op macroniveau is plausibel, maar moeilijk hard te maken.

6.2.2 Doelmatigheid (verhouding inzet t.o.v. opbrengst)

Positieve signalen doelmatigheid

In essentie gaat de vraag naar doelmatigheid over de verhouding tussen de ingezette middelen en de gerealiseerde opbrengsten. Alles overziend kan deze vraag in het geval van de onderzochte regelingen in belangrijke mate bevestigend worden beantwoord. Subsidies maken simpelweg producties mogelijk die anders niet tot stand zouden komen.

Met name bij directe subsidieregelingen, gericht op een specifiek onderzoek, een productie of de ontwikkeling van een individuele journalist, is de relatie tussen inzet en output relatief goed zichtbaar. Daarnaast kennen veel regelingen een hoge budgetuitputting en een substantieel bereik onder journalisten en organisaties. Dit wijst op een efficiënte inzet op korte termijn, vooral bij directe subsidiëring van producties en individuen.

Beperkingen en inefficiënties

1. Verschil in meetbaarheid verschillende regelingen

Effecten van organisatiegerichte regelingen, ten behoeve van versterking en ontwikkeling, zijn diffuser en minder direct zichtbaar. Resultaten treden vaak pas op langere termijn op en zijn bovendien afhankelijk van externe factoren. Dit bemoeilijkt een scherpe beoordeling van de kosten-batenverhouding.

2. Tijdelijkheid vs. structurele impact

Veel effecten zijn afhankelijk van de duur van het project of subsidieperiode. Regelingen dragen duidelijk bij aan tijdelijke capaciteitsuitbreiding, netwerken en nieuwe samenwerkingen maar de stap naar duurzame versterking blijft moeilijk.

3. Afhankelijkheid van subsidie

Onderzoeksjournalistiek is arbeidsintensief en vraagt om tijd, specialistische kennis en daarmee om investeringen. Hierdoor is onderzoeksjournalistiek voor veel organisaties moeilijk volledig rendabel te organiseren binnen bestaande verdienmodellen. Een zekere mate van afhankelijkheid van publieke middelen blijft daarom bestaan, ook wanneer subsidieregelingen bijdragen aan professionalisering en versterking van de sector.

6.3 Aanbevelingen

De evaluatie laat zien dat de middelen voor onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024 aantoonbaar hebben bijgedragen aan de versterking van de sector. Daarbij vervullen de fondsen complementaire rollen: het Fonds BJP richt zich vooral op individuele journalisten en producties, terwijl het SvdJ zich primair richt op de versterking van organisaties, redacties en de onderzoeksjournalistieke infrastructuur. Beide fondsen hebben daarbij hun regelingen en werkwijzen doorontwikkeld en zijn in meer en mindere mate niet alleen subsidieverstrekker, maar ook verbinder, kennisdeler en ondersteuner van de onderzoeksjournalistieke infrastructuur geworden. Tegelijkertijd maakt de analyse duidelijk dat de effectiviteit van de inzet sterk samenhangt met de balans in de vorm en richting van de ondersteuning van de journalist, het onderzoek, de productie, het platform en de sector. Duurzame versterking is niet afhankelijk is van één type ondersteuning, maar juist van een goede balans tussen verschillende vormen van ondersteuning. Zowel investeringen in journalisten, producties en redacties, als investeringen in kennisdeling, samenwerking, innovatie en organisatieontwikkeling blijken van belang. De uitdaging voor de komende jaren ligt daarom minder

in het uitbreiden van het instrumentarium en meer in het bewaken van de juiste balans tussen deze functies en in de afstemming tussen de fondsen.
De onderstaande aanbevelingen zijn erop gericht deze balans verder te versterken en de samenhang tussen regelingen, doelgroepen en ontwikkelfasen van de onderzoeksjournalistiek te vergroten met aandacht voor de voorwaarden die nodig zijn voor de effectiviteit van de regelingen.

Optimaliseren afstemming en samenhang regelingen
De huidige regelingen van de twee fondsen waarmee de middelen voor onderzoeksjournalistiek worden verdeeld, dekken de belangrijkste ontwikkelfases van onderzoeksjournalistiek voor de journalisten (Fonds BJP) en organisaties (SvdJ) af. Zij leiden ook aantoonbaar tot effect. Zoals wij onder deelvraag 5 concludeerden, ligt de opgave dan ook niet in een uitbreiding of fundamentele wijziging van het instrumentarium. Wel in het vergroten van de onderlinge afstemming, de balans en samenhang. Tussen de ondersteuning van de (startende) journalist, de productie, de redactie en het platform (de onderdelen of keten) en tussen de starter, de groeier en de bestendige toekomst (de ontwikkeling).
Dit vraagt, naast periodieke analyses, om een doorlopend gesprek met beide fondsen over het regelingenpakket, met aandacht voor overlap, leemtes en doorstroommogelijkheden. Daarnaast helpt het om de beoogde ontwikkellijnen – van start naar groei en verduurzaming – explicieter te maken, zodat aanvragers beter inzicht krijgen in de stappen die zij kunnen doorlopen.

Carrièreperspectief
Er is een knelpunt bij de doorstroom van de trainees naar vaste plekken op de redacties. Respondenten benoemen het gevaar op dat er te veel trainees zijn ten opzichte van de ruimte voor onderzoeksjournalisten. Door de jaren heen, sinds de start van de middelen, zijn er veel trainees opgeleid. Een beperkt zicht op een vaste aanstelling blijft bestaan. Ook zijn er signalen dat tarieven van freelancers laag zijn. Het is zinvol loopbaanonderzoek te doen (bijvoorbeeld samen met de VVOJ), zodat fondsen daar eventueel regelingen en aanpak op kunnen aanpassen.

Verlagen van administratieve lasten voor organisaties of aanvullende regeling voor kleinere organisaties
De administratieve lasten van regelingen worden, met name door kleinere organisaties en bij de regelingen van SVDJ, als relatief zwaar ervaren en kunnen de toegankelijkheid beperken. Het ligt daarom voor de hand om aanvraag- en verantwoordingsprocessen zoveel mogelijk te vereenvoudigen. Dit kan door te werken met kortere en meer gestandaardiseerde formats, het verminderen van het aantal verplichte bijlagen en het invoeren van lichte verantwoordingsprocedures voor kleinere subsidies of eerste aanvragen. Ook kan het helpen om processen en formats tussen fondsen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen en aanvragers actief te ondersteunen met heldere communicatie en praktische begeleiding.

Een andere invalshoek zou een regeling kunnen zijn specifiek voor kleinere organisaties. Kleinere organisaties vragen kleinere bedragen en hun verantwoording zou daarmee meer in verhouding kunnen liggen binnen die specifieke regelingen.

Positionering van verduurzaming en ondernemerschap
Verder is het van belang om verduurzaming en ondernemerschap nadrukkelijk te positioneren als middel en niet als doel op zich. Gezien de specifieke kenmerken van de sector en de beperkte mogelijkheden voor marktfinanciering, is het wenselijk om realistische verwachtingen te formuleren over het verdienvermogen. Dit vraagt om toetsingskaders waarin niet alleen financiële

zelfredzaamheid, maar vooral ook journalistieke kwaliteit en maatschappelijke impact zwaar wegen. Op die manier wordt voorkomen dat subsidieaanvragen primair langs marktlogica worden beoordeeld en blijft het publieke belang van onderzoeksjournalistiek centraal staan.

Verduidelijk de rol en taakopvatting van SvdJ en Fonds BJP binnen de versterking van de onderzoeksjournalistiek, en benut hun kennis- en netwerkrol naast hun subsidiefunctie
SvdJ en Fonds BJP zijn in de kern fondsen, die geld verdelen in de journalistiek. De een (Fonds BJP) met het zwaartepunt journalist, project en product en de ander (SvdJ) met het zwaartepunt stimuleren en versterken sector. De verdeling van de middelen onderzoeksjournalistiek past bij de zwaartepunten en is waardevol. In de periode 2018 – 2024 hebben beide fondsen hun inzet op onderzoeksjournalistiek verbreed en de grens met verdiepende journalistiek minder hard gemaakt. Fonds BJP heeft aanvullend activiteiten en programma's ingericht gekoppeld aan talentontwikkeling. SvdJ kiest er als Fonds voor om meer als kennisplatform te functioneren en richt daarom ook andere instrumenten in voor versterking onderzoeksjournalistiek. Dit is een potentieel waardevolle ontwikkeling, die aansluit bij de behoeften in de sector (zoals coaching, kennisdeling, veiligheid en innovatie). Uit gesprekken blijkt echter ook dat in de sector discussie is over deze inzet. Bij Fonds BJP vooral de aanwas van talenten/ trainees die worden opgeleid voor een onzekere arbeidsmarkt? Bij SvdJ vooral over de noodzaak van het ondersteunen van collectieven, platforms en redacties (het journalistieke maakwerk) in verhouding tot programma's om de innovatie en vernieuwing in de sector te stimuleren.

Het blijft daarom belangrijk om als Fondsen duidelijk te maken welke regelingen en andere activiteiten gericht zijn op het stimuleren van de onderzoeksjournalistiek, op welke doelgroep een regeling zich richt, welke aanvullende activiteiten en ondersteuning per regeling beschikbaar zijn en wat het aanbod aan overige programma's is (die vaak breder zijn dan alleen onderzoeksjournalistiek). Daarbij ligt het voor de hand om, waar passend, afstemming te zoeken tussen de Fondsen en activiteiten op het gebied van kennisdeling, netwerken en innovatie gezamenlijk vorm te geven. Het is van belang dat de Fondsen een goede balans behouden tussen regelingen en aanvullende activiteiten, zodat zij aangesloten blijven bij de behoeften en ontwikkelingen in de sector.

Omgaan met externe randvoorwaarden
De mate waarin de subsidieregelingen van SvdJ en Fonds BJP leiden tot duurzame effecten, is ook afhankelijk van randvoorwaarden binnen de sector. Deze randvoorwaarden liggen slechts gedeeltelijk binnen de invloedssfeer van de fondsen en de gelden voor onderzoeksjournalistiek, maar zijn wel bepalend voor de effectiviteit van de ingezette middelen.

In de eerste plaats vormt de arbeidsmarktpositie van journalisten een structurele belemmering voor duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek. Lage tarieven, met name voor freelancers, in combinatie met hoge werkdruk en beperkte loopbaanzekerheid, leiden tot uitstroom van ervaren journalisten en beperken de opbouw van duurzame onderzoekspraktijken. Daarnaast zet de afnemende financiële ruimte vanwege bezuinigingen bij de NPO extra druk op de middelen, juist op onderdelen zoals onderzoeksjournalistiek die tijds- en middelenintensief is.

Daarnaast nemen de kosten en risico's van onderzoeksjournalistiek toe, onder meer door verdere juridisering van de samenleving en de toenemende doorlooptijd van WOO-procedures[15]. Dit vergroot

[15] In de periode van onderzoek (2018-2024) nam de doorlooptijd sinds 2021 continu toe. Zie het onderzoek *Blaadjes op het Spoor* van Open State Foundation, Instituut Maatschappelijk Innovatie en de Universiteit van Amsterdam uit 2024.

de benodigde investeringen in tijd, expertise en ondersteuning, en kan een rem zetten op het uitvoeren van diepgravend onderzoek.

Gegeven deze ontwikkelingen is het van belang dat OCW deze randvoorwaarden expliciet betrekt in het beleid voor onderzoeksjournalistiek. Dit vraagt om een bredere, stelselgerichte benadering, waarin – in samenwerking met relevante partijen – wordt verkend:

- hoe de arbeidsmarktpositie en duurzaamheid van loopbanen in de onderzoeksjournalistiek kan worden versterkt;
- hoe kan worden omgegaan met stijgende juridische en procedurele lasten en tijdsinvestering bij WOO-verzoeken;
- en hoe beleidskeuzes op aangrenzende domeinen (zoals de financiering van de publieke omroep) doorwerken in de doelstellingen voor versterking van onderzoeksjournalistiek.

Bijlage 1 Methodes en verantwoording

Onderzoeksmethoden
Het onderzoek heeft het karakter van een mixed-method evaluatie, waarin verschillende databronnen en onderzoeksmethoden zijn gecombineerd. Door triangulatie van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens is geprobeerd de betrouwbaarheid en zeggingskracht van de bevindingen te vergroten. Hieronder vindt u de onderzoeksmethoden die zijn toegepast.

Documentanalyse
Wij bestudeerden onder meer beleidsdocumenten van de rijksoverheid en de beide fondsen: meerjarenplannen, interne en externe evaluaties, jaarverslagen, monitoringsinformatie, kamerbrieven en eerdere studies naar de positie van onderzoeksjournalistiek in Nederland.
Met de documentanalyse is ook inzicht verkregen in de subsidiedata: verdeling van middelen, ontwikkelingen van de regelingen en toekenningen (zie bijlage 2 voor een volledig overzicht van geanalyseerde documentatie).

Groepsgesprekken
We hebben voor zes regelingen (drie van Fonds BJP en drie van SvdJ) acht groepsgesprekken gehouden met per groep twee tot zes begunstigden van de betreffende regeling.

(Groeps)interviews
We hielden in totaal 12 interviews, één-op-één of in groepsverband:
1. Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ)
2. Bestuurders van publieke omroepen (landelijk, regionaal en lokaal)
3. (Hoofd)redacteuren van de publieke omroepen (landelijk, regionaal en lokaal)
4. Vereniging van onderzoeksjournalisten (VVOJ)
5. Onderzoekers van journalistieke opleidingen (2 interviews)
6. Landelijke platforms voor onderzoeksjournalistiek
7. Lokale/regionale platforms (2 interviews)
8. Onderzoeksprogramma's van omroepen
9. Dag-/weekbladen die aan onderzoeksjournalistiek doen
10. Andere lokale en regionale media

(Groeps)gesprekken met de fondsen
We spraken tweemaal met directie en/of media van de SvdJ en Fonds BPJ ten behoeve van toelichting op regelingen, beleidslogica, beleidskeuzes en andere beschikbare data.

Casusanalyse
We deden aanvullend verdiepend onderzoek naar een selectie van drie gehonoreerde projecten ter illustratie van de effecten van de regelingen. De begeleidingscommissie selecteerde de casussen.

Reflectie- en discussiebijeenkomsten met de begeleidingscommissie[16]
Ter toetsing en verdieping van (tussentijdse) bevindingen hielden we drie bijeenkomsten met de begeleidingscommissie.

[16] Opdrachtgever van het onderzoek is het ministerie van OCW. De uitvoering van het onderzoek werd begeleid door een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van het ministerie

Beoordeling van doeltreffendheid en doelmatigheid
De centrale vraag in deze evaluatie is: “In hoeverre zijn de middelen voor onderzoeksjournalistiek in de periode 2018–2024 doeltreffend en doelmatig ingezet?”. Om deze vraag te beantwoorden, is een evaluatiekader ontwikkeld waarin zowel de beleidsdoelen van OCW als de doelstellingen en uitvoeringspraktijken van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ) en het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (Fonds BJP) centraal staan.

Doeltreffendheid
Onder doeltreffendheid verstaan wij de mate waarin de ingezette middelen hebben bijgedragen aan het realiseren van de beoogde beleidsdoelen. Daarbij maken wij onderscheid tussen directe beleidsdoelen – zoals de professionalisering van onderzoeksjournalisten of het stimuleren van samenwerking – en bredere maatschappelijke effecten, zoals de duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek en het bijdragen aan een goed functionerende democratische rechtsstaat.

Bij de analyse van effecten onderscheiden wij drie niveaus:
1. Microniveau: effecten op individuele journalisten, makers of redacties, zoals professionalisering, kennisontwikkeling of arbeidsmogelijkheden.
2. Mesoniveau: effecten op de organisatie van onderzoeksjournalistiek, samenwerkingsverbanden en de journalistieke infrastructuur.
3. Macroniveau: bredere effecten op het medialandschap, de toegankelijkheid van onderzoeksjournalistiek en het functioneren van de democratische informatievoorziening.

Het vaststellen van causale beleidseffecten is complex, omdat ontwikkelingen binnen de journalistieke sector door meerdere factoren worden beïnvloed, waaronder technologische veranderingen, economische druk op mediaorganisaties en bredere maatschappelijke ontwikkelingen. Daarom hebben we in het onderzoek gekozen voor een reconstructie en toetsing van de onderliggende beleidstheorie.

In de eerste fase van het onderzoek hebben wij de beleidsdoelen van OCW en de intermediaire doelen van de subsidieregelingen gereconstrueerd aan de hand van beleidsdocumenten, regelingen, jaarverslagen en aanvullende documentatie. Vervolgens analyseerden of bepaalden wij of gingen wij na welke aannames ten grondslag liggen aan de inzet van subsidiemiddelen: via welke mechanismen werd verondersteld dat subsidiëring zou bijdragen aan versterking van onderzoeksjournalistiek? Daarbij keken wij ook naar randvoorwaarden voor succes en naar relevante output- en outcome-indicatoren.

De gereconstrueerde beleidstheorie vormde het analytisch kader voor de verdere dataverzameling en analyse. De bevindingen uit documentanalyse, interviews, groepsgesprekken, subsidiedata en casusonderzoek zijn gebruikt om te toetsen in hoeverre de veronderstelde mechanismen en effecten in de praktijk zichtbaar zijn geworden.

Doelmatigheid
Onder doelmatigheid verstaan wij de verhouding tussen de ingezette middelen en de bereikte resultaten en effecten. Daarbij gaat het om de vraag in hoeverre de beschikbare middelen op een efficiënte wijze zijn ingezet en of de opbrengsten in verhouding staan tot de omvang en inrichting van de subsidieregelingen.

De beoordeling van doelmatigheid bouwt voort op de analyse van doeltreffendheid: beleid dat niet bijdraagt aan de beoogde doelen kan immers niet als doelmatig worden beschouwd. Tegelijkertijd bestaan voor doelmatigheid geen absolute maatstaven. Daarom kijken we in deze evaluatie naar de legitimiteit en proportionaliteit van de besteding van middelen, onder meer door:

- de verhouding tussen middelen, bereik en gerealiseerde activiteiten te analyseren;
- verschillen tussen regelingen en uitvoeringspraktijken te vergelijken;
- inzicht te bieden in de spreiding en continuïteit van subsidies;
- en te onderzoeken welke vormen van ondersteuning volgens betrokkenen relatief veel of juist beperkt effect sorteren.

De analyse richt zich daarmee niet uitsluitend op financiële efficiëntie, maar ook op de vraag welke typen ondersteuning het meest bijdragen aan duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek.

Operationalisering van duurzame versterking

Een belangrijk onderdeel van het onderzoek betreft de vraag in hoeverre de subsidiemiddelen hebben bijgedragen aan een duurzame versterking van onderzoeksjournalistiek, in het bijzonder op lokaal en regionaal niveau. Op basis van beleidsdocumenten, regelingen en literatuur onderscheiden wij hiervoor verschillende dimensies waaraan we in de analyse specifiek aandacht besteden:

- structurele en meerjarige ondersteuning van de capaciteit voor onderzoeksjournalistiek;
- professionalisering van journalisten, waaronder opleiding, begeleiding en specialistische ondersteuning;
- kwaliteitsborging en vakmanschap binnen de onderzoeksjournalistiek;
- de bijdrage van onderzoeksjournalistiek aan publieke verantwoording en democratische controle;
- innovatie en aanpassing aan technologische ontwikkelingen, waaronder nieuwe verdienmodellen, digitalisering en AI-toepassingen;
- bereik en toegankelijkheid van onderzoeksjournalistiek voor nieuwe publieksgroepen;
- samenwerking en kennisdeling binnen lokale en regionale journalistieke netwerken.

Beperkingen van het onderzoek

Bij de interpretatie van de resultaten dient rekening te worden gehouden met een aantal beperkingen. Ten eerste is de mogelijkheid om causale verbanden vast te stellen beperkt. De analyse is hoofdzakelijk beschrijvend van aard en maakt het daardoor moeilijk om veranderingen direct toe te schrijven aan specifieke regelingen of interventies.

Daarnaast is het onderzoek afhankelijk van de beschikbare monitorings- en verantwoordingsdata van de fondsen. Deze data zijn niet in alle gevallen volledig of uniform beschikbaar, wat de analyse beperkt.

Ook is de vergelijkbaarheid tussen regelingen beperkt, doordat regelingen verschillen in doelstelling, doelgroep en omvang. Hierdoor is een directe vergelijking tussen uitkomsten niet in alle gevallen mogelijk.

Tot slot kan sprake zijn van selectiebias bij respondenten, mede door een relatief kleine sector, bijvoorbeeld wanneer vooral organisaties of journalisten met specifieke ervaringen of belangen deelnemen aan enquêtes of interviews. Dit kan invloed hebben op de representativiteit van de bevindingen.

Definities

Output

De directe resultaten van de ingezette middelen en activiteiten, zoals het aantal toegekende subsidies, geproduceerde journalistieke producties of gerealiseerde samenwerkingsprojecten.

Outcome

De effecten op korte tot middellange termijn die voortkomen uit de output, zoals versterkte onderzoeksjournalistieke capaciteit, verbeterde vaardigheden of intensievere samenwerking tussen actoren.

Impact

De bredere, langetermijneffecten van de interventies, bijvoorbeeld op de kwaliteit en duurzaamheid van de onderzoeksjournalistiek en het functioneren van de democratische informatievoorziening.

Micro-, meso- en macroniveau

- Microniveau: het niveau van individuele journalisten of projecten.
- Mesoniveau: het niveau van organisaties, redacties en samenwerkingsverbanden.
- Macroniveau: het niveau van de journalistieke sector als geheel en de bredere maatschappelijke context.

Bijlage 2 Bronnen documentanalyse

Dit overzicht bevat 92 bronnen. De bronnen zijn weergegeven in vereenvoudigde APA-stijl op basis van afzender, jaartal en titel.

Fonds BJP. (2018). *Jaarverslag 2018 Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2019). *Jaarverslag 2019 Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2020). *Jaarverslag 2020 Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2021). *Jaarverslag 2021 Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2022). *Impact onderzoek - Regeling journalistieke projectsubsidies*.
Fonds BJP. (2022). *Jaarverslag 2022 Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2023). *Activiteitenplan culturele basisinfrastructuur 2025-2028*.
Fonds BJP. (2023). *Jaarverslag 2023 Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2024). *Evaluatie Company-Info*.
Fonds BJP. (2024). *Impactmatrix Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2024). *Jaarverslag 2024 Fonds BJP*.
Fonds BJP. (2025). *Evaluatie Beurs Journalistieke Ontwikkeling(1-185)*.
Fonds BJP. (2025). *Evaluatie Press Play - Een half jaar geleden heb je Press Play afgerond*.
Fonds BJP. (2025). *Evaluatie Press Play*.
Fonds BJP. (2025). *Evaluatie deelname Investico*.
Fonds BJP. (2025). *Evaluatie trainingen Traineeship Onderzoeksjournalistiek(1-216)*.
Fonds BJP. (2025). *Input Traineeships - Jaarverslag Fonds BJP(1-14)*.
Fonds BJP. (2025). *Intake Press Play*.
Fonds BJP. (2025). *Notitie update Journalistiek+*.
Fonds BJP. (2025). *Projectsubsidies RO enquête over matching publicerende media*.
Fonds BJP. (2026). *Activiteitenplan Regeling Onderzoeksjournalistiek 2026*.
Fonds BJP. (2026). *Evaluatie Traineeship Onderzoeksjournalistiek*.
Fonds BJP. (2026). *Evaluatie redacties - Traineeship Onderzoeksjournalistiek*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatie Dossiersubsidie - afgerond project*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatie Dossiersubsidie - hoe gaat het nu?*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatie Global Investigative Journalism Conference (GIJC23)(1-8)*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatie Pilot Journalistiek+*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatie Vervangende Kracht - redactie*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatie Vervangende Kracht - uitvoerende journalist*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatie Vervangende Kracht - vervanger*.
Fonds BJP. (z.d.). *Evaluatieformulier Onderzoekslab 2023-2024(1-5)*.
Fonds BJP; SVDJ. (2026). *Gespreksverslag werksessie fondsen – beleidslogica middelen voor onderzoeksjournalistiek*.
OCW. (2014). *nota ter informatie brief aan TK over journalistiek_693949*.
OCW. (2017). *Vertrouwen in de toekomst (Regeerakkoord 2017-2021)*.
OCW. (2018). *BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BASIS- EN VOORTGEZET ONDERWIJS EN MEDIA*.
OCW. (2018). *Besteding van de middelen uit het Regeerakkoord voor onderzoeksjournalistiek*.
OCW. (2018). *Nota Bekostigingsgrondslag in Mediawet voor middelen onderzoeksjournalistiek*.
OCW. (2018). *Onderzoek naar de toekomst van onafhankelijke journalistiek in Nederland.*.
OCW. (2019). *Korte historie van het OCW-mediabeleid t.a.v. printmedia/journalistiek*.
OCW. (2019). *Matrix doelstellingen context en middelen journalistiek*.
OCW. (2019). *Nota ter besluit (bespreking d-team) - Regeling talentontwikkeling Stimuleringsfonds voor de Journalistiek*.

OCW. (2019). *Nota ter besluitvorming MBVOM subsidie talentontwikkeling onderzoeksjournalistiek*.
OCW. (2019). *Nota ter besluitvorming directieteam 1-10-2019 - Inzet RA-middelen 2019 en 2020 SvdJ*.
OCW. (2019). *Nota ter besluitvorming subsidie talentontwikkeling onderzoeksjournalistiek 2019*.
OCW. (2020). *Brief aan Fonds BJP over uitkomsten evaluatie 2020 van inzet RA-middelen voor onderzoeksjournalistiek*.
OCW. (2020). *Brief aan SvdJ over uitkomsten evaluatie 2020 van inzet RA-middelen voor onderzoeksjournalistiek*.
OCW. (2020). *Conceptbrief aan Fonds BJP over uitkomsten evaluatie 2020 van inzet RA-middelen OZJ*.
OCW. (2021). *Brief aan TK m.b.t. inventarisatie steunmaatregelen en mededingingsregels geschreven pers 2021*.
OCW. (2021). *Fiche MenC Werkplan 2022 - journalistiek*.
OCW. (2021). *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst - Coalitieakkoord 2021-2025*.
OCW. (2022). *Format bestedingsplannen OCW 2022 n.a.v. Coalitieakkoord*.
OCW. (2023). *Nota ter besluitvorming subsidieregeling Journalistieke innovatie 2023 (2)*.
OCW. (2024). *Eindrapport PersVeilig: Naar een toekomstbestendige organisatie en financiering van PersVeilig*.
OCW. (2024). *Regeling onderzoek naar de journalistieke praktijk: thematische oproep 2024-2026*.
OCW. (z.d.). *Nota ter voorbereiding gesprek Fonds BJP inzake rolverdeling fondsen*.
OCW. (z.d.). *Schriftelijk AO media en journalistiek - vragen journalistiek_1395313*.
Onderzoek/externe evaluatie. (2018). *Onderzoeksjournalistiek in Nederland: Verkenning en Analyse (DSP-groep)*.
Onderzoek/externe evaluatie. (2018). *Ontwikkelingen journalistieke infrastructuur (2000-2018) (SEO)*.
Onderzoek/externe evaluatie. (2022). *Regeling Talentontwikkeling - Tussenevaluatie in opdracht van het Fonds BJP*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2018). *Onderzoeksjournalistiek in Nederland: verkenning en analyse (DSP-groep)*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2022). *Jaarverslag 2022 SVDJ*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2022). *Subsidieregeling-Thematische-Samenwerking-Onderzoeksjournalistiek-2022*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2023). *Besluit van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek van 1 november
2023, nr. INC2324, tot vaststelling van een subsidieregeling Incubator
2023–2025*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2023). *Besluit van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek van 23 oktober 2023, nr. OJ2324RO, tot vaststelling van een subsidieregeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek 2023- 2024*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2023). *Besluit van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek van 23 oktober 2023, nr. OJ2324VD, tot vaststelling van een Subsidieregeling Verduurzaming Onderzoeksjournalistieke Organisaties 2023-2025*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2023). *Besluit van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek van 3 november 2023, nr. INC001, tot vaststelling van een Oproep Incubator Private Lokale Journalistiek*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2023). *Onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen anno 2022.*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2023). *Verduurzaming onderzoeksjournalistieke organisaties
Subsidieprogramma Stimuleringsfonds voor de Journalistiek
Kaderdocument 2023*.

Stimuleringsfonds (SvdJ). (2024). *Begroting Onderzoeksjournalistiek 2024*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2024). *Besluit van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek van 1 augustus 2024, nr. OJ2425RO, tot vaststelling van een subsidieregeling Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek 2024- 2025*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2024). *Regelingen Onderzoeksjournalistiek (2018-2022) bij het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. Blijven leren & evalueren*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2024). *Vergelijkend onderzoek naar de (onderzoeks)journalistiek in Friesland en Zeeland*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (2025). *Jaarverslag 2024*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Impact Framework Onderzoeksjournalistiek - SVDJ*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Kaderdocument Incubator*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Ontwerp Oproep Incubator 2025 & Voorstel Probleemstelling*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Oplegger OCW SVDJ Incubator*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Oplegger Oproep Incubator 2025*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Oplegger Ruimte voor Onderzoekjournalistiek DEF*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Oplegger regeling Onderzoeksjournalistiek Ontwikkeling 2023-2024*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Oplegger regeling Verduurzaming onderzoeksjournalistieke organisaties 2023-2024*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Projectdocument Begeleidingsprogramma Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Projectdocument begeleidingsprogramma Verduurzaming Onderzoeksjournalistieke Organisaties*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Regeling OZJ 2021 - 2023*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Regelingen OZJ 2018 - 2021*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Regelingen Talentontwikkeling OZJ*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Ruimte voor Onderzoeksjournalistiek 2023/2024*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Subsidieregeling Onderzoeksjournalistiek, anderhalf jaar later*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Toelichting bestuur nieuwe regeling Thematische samenwerking Onderzoeksjournalistiek 2022*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Tussentijdse evaluatie Incubator 2024-2025*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Tussentijdse evaluatie Pilot Onderzoeksjournalistiek*.
Stimuleringsfonds (SvdJ). (z.d.). *Voortgang Regeling Onderzoeksjournalistiek 2018 - 2019*.

DSP-GROEP BV

Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
IBAN: NL28 INGB 0004 6225 36
Btw-nummer: NL006785438B01
www.dsp-groep.nl

Als onafhankelijk bureau ondersteunen wij ministeries, provincies en gemeenten en maatschappelijke organisaties met toegankelijke en toepasbare onderzoeksresultaten en adviezen. Wij moedigen onze medewerkers aan om te doen waar zij goed in zijn en zich hierin te blijven ontwikkelen. Waar mogelijk werken wij samen met vaste freelancers en organisaties met aanvullende expertise en kwaliteiten.

Om nieuwe perspectieven en positieve energie te bieden, leggen wij verbinding tussen de verschillende thema's waarop wij werken en bewegen wij ons voortdurend tussen verschillende werelden. Goed beleid is inclusief en neemt verschillende soorten kennis mee. Onze kracht ligt in onze gedrevenheid, betrokkenheid en een frisse, onafhankelijke blik.

Wat we doen
DSP-groep zorgt voor gedegen kennis, nieuwe perspectieven en positieve energie in complexe maatschappelijke opgaven. Wij ontwikkelen advies en beleid vanuit en voor de mensen om wie het gaat. Advies en beleid waar onze opdrachtgevers graag mee verder gaan. Advies en beleid dat werkt.

Meer weten
Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten.